

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Obnova církevních památek na Tachovsku

Předkládá: Slávka Němečková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Vojtěch Kouba, Ph.D.

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Obnova církevních památek na Tachovsku“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.“

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé práce Vojtěchu Koubovi za nasměrování při psaní, za jeho cenné rady, připomínky a poznatky, které mi při zpracování této bakalářské práce velmi pomohly. Mé poděkování patří též Miroslavě Válové, Martině Niubó-Klouzové a Marii Válové za spolupráci a jejich čas při poskytování rozhovorů pro výzkumnou část práce. Děkuji také svým rodičům a kamarádce Nikole Volrábové za podporu při psaní práce.

Obsah

ÚVOD.....	8
1. TEORIE PAMÁTKOVÉ PÉČE	9
1.1 Základní pojmy	9
1.1.1. Památka.....	9
1.1.2. Kulturní památka	9
1.1.3. Národní kulturní památky	10
1.1.4. Památka s mezinárodním statutem	10
1.1.5. Památková rezervace	11
1.1.6. Památková zóna	11
1.2. Rozlišení památek.....	11
1.2.1. Památky movité a památky nemovité.....	11
1.2.2. Památky umělecké a památky technické.....	12
1.2.3. Památka profánní a památka sakrální či funerální.....	12
1.3. Péče o památku	14
1.3.1. Zákonná úprava.....	14
1.3.2. Vývoj a současné principy památkové péče	15
1.3.3. Národní památkový ústav a činnost odboru	15
1.3.4. Vlastnictví kulturní památky a jeho omezení.....	19
1.3.5. Opatření k zajištění péče.....	19
1.3.6. Financování kulturní památky.....	19
1.3.7. Zrušení prohlášení věci za kulturní památku.....	19
1.4. Příčiny ohrožení a poškozování památek.....	20
1.5. Obnova kulturní památky.....	21
1.6. Kulturní památky ve veřejném prostoru.....	22
1.6.1. Veřejný prostor.....	22
1.6.2. Veřejná správa.....	22
1.6.3. Kulturní památky a veřejný zájem.....	23

2. OKRES TACHOV.....	24
2.1 Základní informace.....	24
2.2. Nejvýznamnější města.....	24
2.2.1. Tachov.....	24
2.2.2. Stříbro.....	25
2.2.3. Planá.....	25
2.2.4. Mikroregion Borsko.....	26
2.3. Historický vývoj v oblasti.....	26
2.4. Spolky pro záchranu a obnovu památek.....	31
2.4.1. Omnium z.s.	31
2.4.2. Místní akční skupina ČeskZápad.....	33
2.4.3. Pomozme si sami.....	38
2.4.4. Další spolky.....	40
2.5. Příklady obnovy církevních památek na Tachovsku.....	43
2.5.1. Kostel sv. Vavřince v Sulislavi.....	43
2.5.2. Křížová cesta na vrch Ronšperk.....	43
2.5.3. Klášter Kladruby.....	44
2.5.4. Socha Vítězného Krista v Kladrubech.....	45
2.5.5. Kostel v Halži.....	45
2.5.6. Kostel a fara ve Svojsíně.....	46
2.5.7. Kostel sv. Prokopa v Lestkově.....	46
3. MOŽNOSTI SAKRÁLNÍCH PAMÁTEK.....	47
3.1 Motivace a bariéry záchrany a péče o sakrální památky.....	47
3.2. Možnosti současného využití památek.....	47
ZÁVĚR.....	50
RESUME.....	51
PŘEHLED PRAMENŮ.....	52
PŘÍLOHY.....	54

ÚVOD

Kulturní památky tvoří významnou součást kulturního bohatství národa, avšak ne každý si jejich důležitost uvědomuje. Smyslem mé bakalářské práce je popsat péči o památky v periferních oblastech České republiky, především v pohraničí, na území okresu Tachov.

Po seznámení se základními údaji a definici pojmů budu popisovat vznik a základní principy památkové péče. Dále chci nastínit zákonnou úpravu a zabývat se jednotlivými právními nástroji k ochraně kulturních památek dle současné úpravy zákona o státní památkové péči. V dalších částech práce bych chtěla zasadit památkovou péči do celku veřejné správy a zhodnotit péči o památky jako veřejný zájem.

V praktické části bych se chtěla věnovat Tachovsku, které vymezují jako území okresu Tachov. Cílem bude odhalit specifika tohoto území s ohledem na stav památek. V současné době jsou obnovovány a rekonstruovány objekty drobných památek v krajině českého venkova, proto bude moje zaměření směřovat zejména na místní spolky, které se věnují obnově památek.

Práce si klade za cíl zkoumat specifika Tachovska, jakož i celého pohraničí. Výzkumná otázka: Jaké jsou hlavní důvody špatného stavu památek v této oblasti a jaké jsou možnosti nápravy tohoto stavu?

K dosažení vytyčených cílů užiji poznatky z mého bydliště, vlastní pozorování, odbornou literaturu, a zejména rozhovory se členy spolků a pracovníci Národního památkového ústavu.

1. TEORIE PAMÁTKOVÉ PÉČE

1.1. Základní pojmy

1.1.1. Památka

V nejstarším smyslu se za památku považuje dílo lidské ruky, které bylo vytvořeno s cílem zachovat ve vědomí jednotlivé lidské skutky či osudy pro další generace. Může to být památka výtvarná nebo písemná. Obecně obvyklá definice je, že uměleckým dílem je každé lidské dílo s uměleckou hodnotou, které lze nahmatat, vidět či slyšet.¹

Tento citát ze známého díla Aloise Riegla pokračuje definicí nezáměrných, historických památek. Takovou památkou je „každé dílo, kterému je vlastní historická hodnota. Historické památky jsou na rozdíl od záměrných památek nezáměrné. Smysl a význam památek nepřísluší dílům samým z jejich původního určení, toto označení a význam jim přikládá současná společnost. Ať už byl vznik památky záměrný či ne, vždy jde o památku, neboť má pamětní hodnotu.“²

Podle české legislativy jsou však kulturní památky jen ty objekty, které podle platné právní úpravy České republiky prohlásí Ministerstvo kultury.

1.1.2. Kulturní památka

Návrh na prohlášení věci za KP může písemně podat kterýkoliv občan. Ministerstvo návrh přijme, vyžádá si potřebná stanoviska a po projednání odbornou komisí vydá písemné rozhodnutí o prohlášení nebo neprohlášení dané věci za KP. Pokud dojde k prohlášení, jsou stavby zapsány do Ústředního seznamu KP, který vede za celou republiku Národní památkový ústav, ústřední pracoviště Praha. Jednotlivá pracoviště NPÚ (v krajích) pak vedou kartotéky památek ve svěřeném území podle tohoto seznamu. V této evidenci má každá památka svou evidenční kartu s popisem a fotografií, u staveb také zakres do mapy.

Pojem kulturní památka je vymezen v § 2 zákona č. 20/1987 Sb. (zákon České národní rady o státní památkové péči). K tomu, aby mohla být věc prohlášena za kulturní památku, musí splňovat alespoň jedno ze dvou zákonných kritérií:

- a) jedná se o významné doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické nebo

¹ RIEGL, Alois. *Moderní památková péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2003, s. 9. ISBN 80-86234-34-7.

² *Ibidem*. s. 15

b) se jedná o věci, které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.³

Jedním z hlavních rysů, které je také diskutováno, je stáří kulturní památky. Piotr Dobosz v této souvislosti dělí kulturní památky *sensu largo*, což jsou památky jak historické, tak i současné, a kulturní památky *sensu stricto*, pouze památky historické.⁴

Evidenci kulturních památek vede Národní památkový ústav. Vždy jsou označeny rejstříkovým číslem, to ale ne vždy znamená jednotlivou věc, může zahrnovat soubor památek (např. soubor porcelánu). Počet rejstříkových čísel kulturních památek v ČR je v současnosti téměř 89 tisíc, to se ale zároveň nerovná počtu chráněných předmětů, těch je více než dva miliony.⁵

1.1.3. Národní kulturní památky

Národní kulturní památkou je věc, která je již prohlášena za kulturní památku a která tvoří nejdůležitější součást kulturního bohatství národa.⁶

Jedná se především o kulturní památky, na jejichž významu se shodne nejširší veřejnost, včetně odborné organizace státní památkové péče.⁷ Jako národní kulturní památka bylo v České republice k 1. 1. 2019 registrováno 354 položek s právní ochranou.⁸

1.1.4. Památka s mezinárodním statutem

Některé kulturní památky mohou být pro své hodnoty vnímány za i z celosvětového hlediska. Organizace UNESCO vede Seznam světového dědictví, do kterého jsou zapisovány nejhodnotnější celosvětové památky. V současné době má seznam 1092 položek,⁹ za Českou republiku je na Seznamu uvedeno 12 památek.¹⁰

³ § 2 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁴ DOBOSZ, Piotr. *Administracyjno-prawne instrumenty kształtowania ochrony zabytków*. Wyd. 1. Kraków: "Dajwór", 1997. ISBN 83-902-6131-6, s. 62.

⁵ Památkový fond. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁶ § 4 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁷ VARHANÍK, Jiří. *Zákon o státní památkové péči: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, xxxii, 1161 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 9788073576592, s. 26.

⁸ Památkový katalog: *Národní památkový ústav [online]*. 2015 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/?mode=parametric&protectionType%5B0%5D=4&addedSince=%2A-%2A-%2A&addedTill=%2A-%2A-%2A&revokedSince=%2A-%2A-%2A&revokedTill=%2A-%2A-%2A&presenter=ElementsResults>

⁹ World Heritage List. UNESCO: World Heritage Centre[online]. 2019 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/list/>

¹⁰ Pozn.: Jsou jimi: Historické jádro Prahy, Historické jádro Českého Krumlova, Historické jádro Telče, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Kutná Hora: historické jádro města s kostelem sv. Barbory a

1.1.5. Památková rezervace

Dle zákona je za památkovou rezervaci prohlášeno území, jehož charakter a prostředí je určeno souborem nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů.¹¹ Předpokladem pro vyhlášení je to, zda byl charakter území vytvořen vyšší koncentrací kulturních památek nebo archeologických nálezů, které představují dominantní ráz území, přičemž nezbytnou podmínkou k prohlášení památkové rezervace je soubor alespoň dvou nemovitých kulturních památek. Do památkové rezervace je také možné zahrnout i nemovité věci, jež nejsou prohlášeny za KP.¹²

1.1.6. Památková zóna

Dalším podobným typem je památková zóna. Jedná se o území sídelního útvaru, historického prostředí nebo krajinného celku, jež se vyznačuje tím, že má významné kulturní hodnoty. Na rozdíl od památkových rezervací zde není podmínka ochrany vázána přímo na soubor kulturních památek. Památkovou zónou se proto může stát i historické prostředí či krajinný celek, na němž se nenacházejí žádné kulturní památky. Sídelní útvar musí obsahovat alespoň menší podíl kulturních památek.¹³

1.2. Rozlišení památek

1.2.1. Památky movité a památky nemovité

Movitá památka je věc, která byla vytvořena s možností měnit místo (např. obraz, socha, váza, křeslo, skříň, mobiliář¹⁴). Movité památky jsou většinou uchovávány na hradech, zámcích, v kostelech, na farách nebo v dalších budovách. Pokud jsou totiž umístěny v muzeích a galeriích, nejde obvykle o kulturní památky, ale o sbírkové předměty, chráněné podle zákona č. 122/2000, o ochraně sbírek muzejní povahy. Věci, které nejsou prohlášeny movitými KP, ani nejsou sbírkovými předměty v muzeích a galeriích, nazýváme předměty kulturní hodnoty. V České republice je registrováno více než 40 000 movitých KP, přičemž jedno číslo obvykle zahrnuje větší soubor památek.¹⁵

katedrálou Panny Marie v Sedlci, Kulturní krajina Lednice-Valtice, Vesnice Holašovice, Zahrady a zámek v Kroměříži, Zámek v Litomyšli, Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci, Vila Tugendhat v Brně, Ťidovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči.

¹¹ § 5 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

¹² VARHANÍK, Jiří. *Zákon o státní památkové péči: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, xxxii, 1161 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 9788073576592, s. 29-30.

¹³ *Ibidem*, s. 31.

¹⁴ vybavení místnosti – od slova mobilní/přemístitelné

¹⁵ Nemovité památky. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/nemovite-pamatky>

Základní druhy movitých památek rozlišujeme podle materiálu na dřevěné, kovové, porcelánové, keramické, textilní, skleněné či přírodniny; dle použití například na nábytek, obrazy, oděvy, doplňky, osvětlovací tělesa, zbraně, zbroj, přístroje, dopravní prostředky, hry, hračky a kuriozity. Podle místa určení je můžeme rozdělit na světské (profánní) a církevní.

Nemovitá památka je objekt spojený se zemí, který při svém vzniku nebyl určen k přemísťování (kostel, dům, kamenná socha, boží muka, smírčí kámen). I když se někdy taková památka musí pomocí techniky přemístit, aby uvolnila místo dálnici nebo povrchovému dolu, zůstává stále nemovitostí.

Mezi nemovité památky patří i archeologická naleziště, historické parky či zahrady. V České republice bylo v březnu 2019 registrováno 40 436 nemovitých KP.¹⁶

Základním druhem nemovitých památek jsou stavby všech druhů: hrady, zámky, tvrze, hradby, domy, paláce, kostely, kláštera, kaple, chalupy apod.

1.2.2. Památky umělecké a památky technické

Technické památky jsou doklady činnosti a vývoje průmyslu: zařízení mlýnic, kováren, továren, doly, ale také plavební kanály, po kterých se splavovalo dřevo na pilu apod. Umělecké a uměleckořemeslné památky byly vytvořené jako samostatná díla nebo jako součástí či doplňky ke stavbám: sochy a sousoší, smírčí kameny, náhrobky, kované brány, kašny apod. Historické zahrady a parky u historických objektů nebo ve městech mají svůj charakteristický řád a uspořádání, které se uplynulými roky a staletími výrazně nezměnilo.

1.2.3. Památka profánní a památka sakrální či funerální

Mircea Eliade ve své knize rozděluje dvě modality bytí na světě: posvátné a profánní jsou dvě různé existenciální situace, které člověk v průběhu svých dějin přijal za své. K vysvětlení posvátna se užívá pojem *hierofanie* (projev posvátna, zjevení), jímž se prostor stává posvátným.¹⁷

Sakrální stavba, svatostánek, je stavba sloužící pro náboženské nebo rituální úkony. Sakrální objekty zahrnují monumenty s účinkem bohoslužebným, ke kulturním účelům a podobně. Bohoslužebné prostory všech církví mají památkovou hodnotu, i když nejsou

¹⁶ Památkový katalog. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: [https://pamatkovykatalog.cz/?mode=parametric&protectionType\[0\]=2&isProtected=1&addedSince=-*-*&addedTill=-*-*&revokedSince=-*-*&revokedTill=-*-*&presenter=ElementsResults&fbclid=IwAR3um2SFUuSQRXIVagbsxEkvhJdY1WU33tHD0b0XarUXJFRdHJwpSuuCYT4](https://pamatkovykatalog.cz/?mode=parametric&protectionType[0]=2&isProtected=1&addedSince=-*-*&addedTill=-*-*&revokedSince=-*-*&revokedTill=-*-*&presenter=ElementsResults&fbclid=IwAR3um2SFUuSQRXIVagbsxEkvhJdY1WU33tHD0b0XarUXJFRdHJwpSuuCYT4)

¹⁷ ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: OIKOYMENH, 2006, s. 14-15., ISBN 80-7298-175-7.

zapsány ve státním seznamu památek. V Plzeňském kraji bylo už v roce 2004 identifikováno více než 800 sakrálních objektů.¹⁸

Za sakrální památku lze považovat vše, co je spojeno s vírou, náboženstvím nebo posvátnem. Sakrální nemovitou památkou se v českém prostředí daném křesťanským náboženstvím obvykle rozumí kostely, kaple a další drobné sakrální stavby, jako jsou morové sloupy, boží muka, kříže, křížové cesty, malé kapličky, zvonice. Sakrální movitou památkou mohou být např. obrazy, mobiliář v kostelech a chrámech, relikviáře, busty, ostatkové kříže, monstrance, kalichy, oltáře, mensy, roucha, zvony.¹⁹

Profánní architekturu tvoří vesměs funkční objekty, jejich historickou hodnotu doprovází hodnota užitná. Profánní stavby jsou využívány zejména pro bydlení, vzdělávání, sociální péči a hospodářskou činnost. Mezi profánní stavby jsou řazena i nejrůznější historická panská sídla.²⁰

Mezi profánní památky můžou patřit fary, klášterní obytné budovy, panská sídla, správní a hospodářské budovy, římské domy, divadla (amfiteátry), cirky, paláce, hrady, radnice, knihovny, muzea, vládní budovy, tržnice, pastorační a společenská centra a nejrůznější artefakty (zbraně, brnění, nábytek, ozdobná zábradlí, dveře, kachlová kamna, tapiserie, číše atp.)²¹

Pojem funerální památka je používán pro označení hmotných památek, které jsou nějakým způsobem spojeny se smrtí. Zvláštní podtyp památek tvoří sepulkrální, což jsou památky vzniklé za účelem připomenutí zemřelé osoby. Mezi ně řadíme například sochy a sousoší, náhrobky a náhrobníky, které se vyskytují nejen na hřbitovech, ale i mimo ně, a to v podobě pomníků například k válečným událostem. Lze sem zahrnovat i pomníky obětí dopravních nehod, nebo naopak starobylé smírčí kříže a další.²²

¹⁸ BUKAČOVÁ, Irena, Tomáš HÁJEK a Vratislav NEJEDLÝ. *Památky Plzeňského kraje: Koncepce podpory státní památkové péče v Plzeňském kraji*. Plzeň: Plzeňský kraj - Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, 2004., s. 87. ISBN 80-239-3193-8.

¹⁹ KESNER, Ladislav. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2005, s. 23

²⁰ BUKAČOVÁ, Irena, Tomáš HÁJEK a Vratislav NEJEDLÝ. *Památky Plzeňského kraje: Koncepce podpory státní památkové péče v Plzeňském kraji*. Plzeň: Plzeňský kraj - Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, 2004., s. 87. ISBN 80-239-3193-8.

²¹ KESNER, Ladislav. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2005

²² LOREZNOVÁ, Helena, PETRÁSOVÁ, Taťána. *Fenomén smrti v české kultuře 19. století*. Praha : Koniasch Latin Press, 2001, s. 426

NEŠPOROVÁ, Olga. *Veřejná připomínka smrti – pomníčky u silnic obětem dopravních nehod*. Sociologický časopis, 2008, s. 139-166., Vol. 44, No.1

1.3. Péče o památku

1.3.1. Zákonná úprava

Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, byl přijat dne 3. 5. 1958 a účinnosti nabyl dnem vyhlášení, tudíž s nulovou legisvakační dobou, která svědčila o intenzitě společenského zájmu na co nejrychlejší právní regulaci památkové péče. Ochrana kulturních památek, péče o ně a jejich zpřístupnění veřejnosti bylo již v úvodních pasážích zákona označeno jako veřejný zájem. Kulturní památky byly definovány zákonem takto: „*Památkou je kulturní statek, který je dokladem historického vývoje společnosti, jejího umění, techniky, vědy a jiných oborů lidské práce a života, nebo jest jí dochované historické prostředí sídlištních celků a architektonických souborů, anebo věc, která má vztah k význačným osobám a událostem dějin a kultury*“.²³

Došlo zavedení nových forem ochrany, které se užívají v památkové péči dodnes. Jedná se o pojem národní kulturní památka, ochranné pásmo a památková rezervace. Pozornost byla také věnována soupisům památek, do seznamů památek však byly památky zapisovány pouze z evidenčních důvodů. Byly regulovány povinnosti vlastníka, ten musel preventivně pečovat o památku tak, aby nebyla poškozena. Tuto péči vynakládal na vlastní náklady, stejně jako dnes. V případě, že tuto povinnost zanedbal, mohla být nařízena oprava či údržba. Byla také stanovena povinnost vlastníka k součinnosti s orgány státní památkové péče.²⁴

V rámci zabezpečení památkové péče bylo nejvyšším orgánem Ministerstvo školství a kultury, dále byla jako poradní orgán ministerstva zřízena Ústřední komise památkové péče. Také byl zřízen nový Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, který ale nedisponoval žádnými pravomocemi. Jeho úkolem bylo provádět výzkum, průzkum a dokumentaci kulturních památek a dále poskytovat odbornou a metodickou pomoc při památkové péči orgánům státní památkové péče. Státní památkovou péči dále ještě tvořily krajské národní výbory, okresní národní výbory a místní národní výbory.²⁵

Během téměř třicetileté účinnosti zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, se ukázalo několik problémů, které tento zákon vyvolával či je naopak vůbec neřešil. Problematický byl zejména deklaratorní systém památkové péče, který společně se širokou definicí kulturní památky způsoboval poměrně rozsáhlou věcnou působnost tohoto zákona.

²³ §2 odst. 1 zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách.

²⁴ §11 zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

²⁵ §18 a násl. zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

V důsledku tohoto byl připraven a s účinností ke dni 1. 1. 1988 vydán zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který s mnohými novelizacemi stále platí.²⁶

Cílem zákona o státní památkové péči je komplexní péče o kulturní památky, jejich zachování, ochrana, obnova a jejich začlenění do životního prostředí a uplatnění ve společnosti. Památky už ale nejsou všechny předměty památkového potenciálu, ale pouze ty nemovité a movité věci, které za památku prohlásilo Ministerstvo kultury. Na rozdíl od předchozího zákona tedy seznamy památek nejsou pouze evidenční, ale zakládají jasné povinnosti pro vlastníka. Zákon mimo jiného ukládá vlastníkům památek povinnost o ně pečovat a udržovat je v řádném stavu.

1.3.2. Vývoj a současné principy památkové péče

Ke vzniku památkové péče jako uznávaného oboru přispělo v 18. století osvícenství, romantismus, obrozené vlastenectví evropských národů i historismus a stylové obnovy v architektuře a umění druhé poloviny 19. století. Ve většině vyspělých evropských zemí se právě v té době začala budovat státní památková péče, jež dodnes plní tři základní úkoly:²⁷

- 1) průzkum, identifikace hodnot a výběr památek, které je v obecném zájmu žádoucí uchovat pro budoucnost.
- 2) hledání optimálního způsobu, jak o ně pečovat.
- 3) jejich prezentace a popularizace veřejnosti.

Památková péče je dynamický a stále se vyvíjející obor. Pozoruje poznatky řady vědních a technických oborů a citlivě reaguje na vývoj společnosti i na proměny dobové architektury a umění. Pro již téměř dvoustletý vývoj památkové péče je charakteristické postupné rozšiřování pole její působnosti a proměny zájmu společnosti. Na počátku se památková péče soustředila zejména na solitérní monumenty, jako jsou hrady, opatství, katedrály či archeologicky cenné zříceniny, postupně vedla k ochraně celých urbanistických a vesnických souborů, archeologických lokalit či souborů industriálního dědictví.²⁸

²⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3., aktualiz. a upr. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, ISBN 978-80-7478-002-8

²⁷ Vývoj a současné principy památkové péče. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-01-16]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/vyvoj-a-soucasne-principy>

²⁸ Vývoj a současné principy památkové péče. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-01-16]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/vyvoj-a-soucasne-principy>

Současná památková péče hledá a nalézá řešení vždy individuálně, případ od případu, s přihlédnutím k hodnotě a charakteru dotčené památky, stupni jejího dochování i povaze soudobých potřeb, které má obnova naplnit. Uznává potřebu trvale udržitelného rozvoje chráněných měst a krajiny a nutnost průběžné komunikace se společností, jejíž veřejný zájem má chránit. Na mezinárodní úrovni pak šíří úctu ke kulturní diverzitě a uznává hodnoty dědictví všech světových kultur.²⁹

Pojem památkové péče nacházíme v ustanovení § 1 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Jedná se o péči státu zahrnující činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek.³⁰

Na rozdíl od divadelnictví či kinematografie, které se soustřeďují na vznik nových kulturních hodnot, je památková péče společně s muzejnictvím určena k ochraně kulturních hodnot vytvořených v minulosti, jejichž zachování považuje společnost za důležité pro svůj další vývoj.³¹

Ochrana kulturních památek je zajišťovaná státem především vrchnostensky, tedy regulací práv a povinností fyzických a právnických osob ve vztahu ke kulturním památkám. Vedle toho ovšem poskytuje finanční a odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při jejich ochraně a péči o ně. Současně však stát může vystupovat i jako vlastník kulturních památek, kdy jejich ochranu realizuje přímo.³²

1.3.3. Národní památkový ústav a činnost odboru

Památkový fond, jehož hodnoty jsou z povahy věci nenahraditelné, tvoří zjevně jednu z nejvýznamnějších složek národního kulturního bohatství. Úroveň péče o něj naznačuje, jaká je ve společnosti kultura a obecná vzdělanost a zda se bere dostatečně v úvahu ochrana veřejných zájmů. Uchování památkového fondu má nejenom v současnosti, ale zejména do budoucna velký ekonomický význam v souvislostech rozvoje cestovního ruchu.³³

²⁹ Vývoj a současné principy památkové péče. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-01-16]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/vyvoj-a-soucasne-principy>

³⁰ § 1 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ SLÁDEČEK, Vladimír; POUPEŘOVÁ, Olga. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, 494 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-48-9, s. 332.

³² *Ibidem*, s. 332.

³³ Činnost odboru památkové péče. *Ministerstvo kultury [online]*. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/cinnost-odboru-pamatkove-pece-245.html>

Ministerstvo kultury podle § 8 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je ústředním orgánem státní správy pro:³⁴

- umění,
- kulturně výchovnou činnost,
- kulturní památky,
- pro věci církví a náboženských společností,
- pro věci tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků,
- pro přípravu návrhů zákonů a jiných právních předpisů pro oblast rozhlasového a televizního vysílání,
- pro provádění autorského zákona,
- pro výrobu a obchod v oblasti kultury.

Národní památkový ústav je odbornou organizací státní památkové péče s celostátní působností. Je to státní příspěvková organizace zřízena ke dni 1. ledna 2003. Hlavním úkolem NPÚ je péče o kulturní dědictví. Stará se o památky, zkoumá je, eviduje, poznatky přenaší do praxe. Také se stará o zpřístupněné památky v majetku státu.³⁵

Památková inspekce je specializovaným kontrolním orgánem Ministerstva kultury v oboru státní památkové péče. Hlavním předmětem činnosti Památkové inspekce je vykonávat ústřední dozor nad dodržováním zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a předpisů vydaných k jeho provedení.³⁶ Zejména dozoruje činnosti spojené s ochranou a obnovou kulturních památek. Provádí kontroly výkonu státní správy na úseku památkové péče na krajských úřadech a Magistrátu hlavního města Prahy. Památková inspekce je zmocněna navrhopvat příslušným orgánům státní památkové péče opatření k odstranění nedostatků a dohlížet na jejich plnění. Výkon vnější kontroly se řídí zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád). Ke každému kraji je z řad pracovníků inspekce přiřazen územní garant.³⁷

³⁴ Působnost ministerstva. *Ministerstvo kultury [online]*. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pusobnost-ministerstva-1113.html>

³⁵ NPÚ a památková péče. *Národní památkový ústav [online]*. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece>

³⁶ §27 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ Památková inspekce: Činnost památkové inspekce. *Ministerstvo kultury [online]*. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-inspekce-233.html>

Odbor památkové péče MK plní v rámci MK úkoly ústředního správního úřadu stanoveném právě tímto zákonem. Mezi její činnosti patří například rozhodování o prohlášení věci nebo souboru věci za kulturní památku a o zrušení prohlášení věci za kulturní památku, zpracovává návrhy nařízení vlády na prohlášení kulturní památky za národní kulturní památku nebo na prohlášení území za památkovou rezervaci, návrhy vyhlášky na prohlášení území za památkovou zónu, rozhoduje o udělení povolení k restaurování kulturních památek a povolení k provádění archeologických výzkumů, a předchozího souhlasu s vývozem kulturní památky i národní kulturní památky do zahraničí, rozhoduje v rámci účelově zaměřených programů, které tvoří, provádí, koordinuje a řídí, o poskytnutí příspěvku na obnovu kulturní památky, je-li na jejím zachování mimořádný společenský zájem, uplatňuje právo státu na přednostní koupi národní kulturní památky nebo movité kulturní památky, komplexně zajišťuje a řídí agendu výzkumu a vývoje v oboru památkové péče, řídí Národní památkový ústav jako odbornou organizaci státní památkové péče s celostátní působností, zpracovává koncepce rozvoje, návrhy věcného záměru zákona a návrhy podzákonných právních předpisů upravujících ochranu kulturních památek a památkovou péči v ČR, zpracovává stanoviska pro aplikaci citovaného zákona č. 20/1987 Sb. a současně metodicky řídí a koordinuje činnost orgánů státní památkové péče nižších stupňů (krajských úřadů, Magistrátu hlavního města Prahy a zprostředkovaně rovněž obecních úřadů obcí s rozšířenou působností) při výkonu veřejné správy na daném úseku a poskytuje jim k tomu právní pomoc, koncipuje, koordinuje a provádí školící a vzdělávací činnost ve specializovaných vzdělávacích programech v oboru památkové péče, nebo zajišťuje udělení Ceny MK za památkovou péči.

Na základě jiných právních předpisů dále například určuje organizační složku státu, popř. státní příspěvkovou organizaci, vyhotovuje schvalovací doložku smlouvy o převodu kulturní památky z majetku státu, uzavírá smlouvu pro osvobození nemovité kulturní památky od daně z nemovitosti, rozhoduje o řádných a mimořádných opravných prostředcích podaných do rozhodnutí krajských úřadů a Magistrátu hlavního města Prahy, jde-li o rozhodnutí ve věcech památkové péče, činí z moci úřední opatření proti nečinnosti instančně přímo podřízených orgánům státní památkové péče, vydává stanovisko k uzavření veřejnoprávní smlouvy o postoupení výkonu státní památkové péče v přenesené působnosti mezi obcemi s rozšířenou působností, rozhoduje o poskytnutí dotace ze státního rozpočtu v oboru památkové péče, zpracovává pro orgán územního plánování, je-li jím o to požádán, vyjádření k návrhu územně plánovací dokumentace, jde-li o území památkové rezervace nebo památkové zóny.³⁸

³⁸ Činnost odboru památkové péče. *Ministerstvo kultury[online]*. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/cinnost-odboru-pamatkove-pece-245.html>

1.3.4. Vlastnictví kulturní památky a jeho omezení

V zákoně o státní památkové péči nalzáme omezení zejména v § 9, kde jsou stanoveny některé povinnosti vlastníků a dalších osob ve vztahu k užívání kulturní památky, a dále také v § 14. Dalším omezením pak může být právo státu na přednostní koupi kulturních památek (§ 13) a omezení týkající se přemístění kulturní památky vnitrostátní i přeshraniční (§ 18 a 20).³⁹

1.3.5. Opatření k zajištění péče

Pokud vlastník kulturní památky neplní své povinnosti, vydá obecní úřad obce s rozšířenou působností rozhodnutí o opatření, které je vlastník kulturní památky povinen učinit.⁴⁰

1.3.6. Financování kulturní památky

Vlastník kulturní památky má mnoho povinností, které jej vystavují nemalým výdajům v souvislosti se zachováním kulturněhistorických hodnot. Veřejná správa může vlastníkovu tyto náklady kompenzovat. J. Jurníková dělí financování památek následovně:⁴¹

- a) Přímá finanční pomoc: Zdroje plynoucí z komunálních rozpočtů, Zdroje plynoucí ze státního rozpočtu, Ostatní zdroje;
- b) Nepřímá finanční pomoc: Bezplatná odborná pomoc, Daňové zvýhodnění.

1.3.7. Zrušení prohlášení věci za kulturní památku

Zrušení prohlášení se řídí § 8 zákona a uskutečňuje se tak ve správním řízení před ministerstvem kultury, které je zahajováno *ex officio*, nebo na návrh vlastníka i jiných osob, jež na tom prokáží právní zájem. Předmětem řízení je pouze kulturní památka, předmětem není národní kulturní památka. V průběhu řízení se zjišťuje, zda existují pro zrušení mimořádně závažné důvody.⁴²

Pojem mimořádně závažných důvodů ale není v zákoně definován. Přesto však rozlišuje 3 kategorie mimořádně závažných důvodů, které mohou být důvodem pro zrušení. První z nich je zničení kulturní památky, nebo její části, která byla nejvýznamnější, respektive, pro niž byla věc za kulturní památku prohlášena. Poškození, které je odstranitelné, není považováno za mimořádně závažný důvod. Druhou kategorií je jiný veřejný zájem, který

³⁹ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁴⁰ § 10 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁴¹ JURNÍKOVÁ, Jana. *Úloha správního soudnictví při ochraně veřejného zájmu na pozadí památkové péče*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, Právnická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7160-339-9., s. 206.

⁴² § 8 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

převáží nad zájmem na zachování kulturních památek. Příkladem může být zájem na realizaci plnohodnotného odškodnění obětí holocaustu.⁴³ Třetí, nejzávažnější kategorií je zjištění, že předmětná kulturní památka není autentickým nositelem kulturních hodnot a jedná se o novodobý falzifikát.⁴⁴

1.4. Příčiny ohrožení a poškozování památek

Vlastník kulturní památky je při jejím užívání povinen pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením, a vše na vlastní náklady. Poškození kulturní památky je vnímáno jako poškození, kdy dochází k materiálním škodám.⁴⁵

U nemovitých památek bývá hlavní příčinou zanedbání běžné údržby, při které mnohdy stačí spravit nebo vyčistit okap, dostatečně větrat či vyměnit několik tašek na střeše, aby se zabránilo rozsáhlému poškození. Památky chátrají zejména důsledkem dlouhodobé nedostatečné údržby, zejména nezájmem vlastníka, nedostatkem finančních prostředků a nevyužíváním objektu. Výjimečně památky poškodí živelná pohroma (povodeň, požár atd.), u drobných nemovitostí krádež nebo vandalismus (např. rozbití sochy, odcizení).

U movitých památek bývá hlavním problémem nezákonný prodej či vývoz – památku nelze vyvézt ze země bez souhlasu ministerstva kultury České republiky. V případě prodeje ji vlastník musí nejprve nabídnout ke koupi státu. Dále jde o nepříznivý vliv prostředí, uložení, nedostatečné péče – uložení ve vlhku, nebo obrazy opřené o ostré předměty. Častým poškozením také bývá neodborný zásah – např. nenávratné poškození historické hodnoty sochy sejmutím původní povrchové úpravy až na dřevo a jejím nahrazením novým nátěrem. Prevencí v tomto problému je obracet se přímo na oprávněné osoby, nesvěřovat restaurování laikům. Restaurátor musí mít povolení od ministerstva kultury, jejich seznam mají k dispozici všechna pracoviště národního památkového ústavu.

⁴³ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 6. 2014, č. j. 10 A 16/2014 - 49

⁴⁴ VARHANÍK, Jiří, op. cit., s. 46.

⁴⁵ § 9 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Občas se ale spolky pro záchranu památek setkávají i s takovými památkami, které nejsou zapsány a evidovány. V tom případě říká restaurátorka a sochařka Martina Niubó-Klouzová, že: „*Památky, které jsou zapsány v památkovém rejstříku, na ty se vztahují tato pravidla, že to musí dělat odborník, který má povolení od ministra kultury. Ale třeba loni jsem dělala tři věci, které jsou docela umělecky hodnotné, ale nejsou zapsané jako památky, protože nebyly středem zájmu, válely se v příkopech a podobně. Právě křížky a takovéto drobné památky většinou nejsou nijak památkově chráněny. Všechny památky nemá možnost NPÚ obstarat, v tomto případě ty lidi mohou něco dělat a vypomoci.*“⁴⁶

Problémem se stává i změna rázu krajiny. Příklad uvedla Martina Niubó-Klouzová: „*Velmi často narážíme na to, že památka není na místě, kde byla původně, z mnoha důvodů, rozorávaly se staré cesty, měnily se majetkové vztahy. Často se stává, že památka byla přemístěna, když už teda nebyla úplně zničena. Zrovna loni jsem dělala sv. Mikuláše v Třebobuzi u Plzně. Dřív socha stála u historické cesty, podstavec tam zůstal, sochu vzali a dali ji jinam. Cesta už patří někomu jinému. Po těch letech se nemůže vrátit tam, kde byla, obnova cesty není možná a je komplikovaný to potom udržovat. Vždy se sochy snažíme vrátit na původní místo, ale někde už to nejde, protože si tam člověk mezitím zasadil les nebo podobně. Úplně se změnil ráz krajiny, najednou tam kde dříve vedla cesta je teď zasazený les. Ve Vrbici se to snad bude obnovovat, bývala tam cesta, teď je tam památka v lese. Tam jsme ji teda nechali. Ale tady není prakticky možné obnovit cestu. Volí se, zda máme nechat cennou hodnotnou sochu uprostřed pole, kde nevíme, co s ní bude, anebo ji nechat na návsi, kde už je 50 let?*“⁴⁷

1.5. Obnova kulturní památky

Obnovu vysvětluje zákon jako údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí. Obnova může vést i ke změně funkcí využití kulturní památky, pokud se touto změnou docílí uplatnění kulturně společenských hodnot.⁴⁸

Jestliže chce vlastník opravovat památku, ať už stavbu nebo obraz, je povinen požádat orgán památkové péče obce s rozšířenou působností o rozhodnutí, ten pak požádá o odborné vyjádření pracovníky národního památkového ústavu. V něm památkáři napíší, zda práce, které chce vlastník na památce provádět, jsou přípustné z hlediska zachování památkové hodnoty, dále poradí, co by bylo vhodné a nutné udělat pro zlepšení jejího stavu. Toto vyjádření použije výkonný orgán jako podklad pro vydání závazného stanoviska, kterým se pak vlastník

⁴⁶ Osobní rozhovor s paní M.N.K. ze dne 11. 11. 2018

⁴⁷ Osobní rozhovor s paní M.N.K. ze dne 11. 11. 2018

⁴⁸ § 9 odst. 1 a 2 vyhlášky č. 66/1988 Sb., vyhláška ministerstva kultury, kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

památky musí řídit. Závazné stanovisko je také podkladem pro řízení orgánů v územním plánování a stavebním řízení. V průběhu opravy památky poskytují pracovníci Národního památkového ústavu vlastníkům bezplatně další rady a konzultace. Protože péče o památku může být dražší a složitější, má vlastník památky možnost získat finanční podporu státu z několika zdrojů, mezi něž patří např.

- Program záchrany architektonického dědictví,
- Program restaurování movitých kulturních památek,
- Program havarijní (střešní),
- Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny,
- Program regenerace městských památkových rezervací a zón,
- Program pro podporu záchranných archeologických výzkumů.

1.6. Kulturní památky ve veřejném prostoru

1.6.1. Veřejný prostor

Veřejný prostor je často užívaný termín, který nemá obecně přijímanou definici. Zákon o obcích definuje veřejná prostranství – veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, které slouží obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví.⁴⁹

1.6.2. Veřejná správa

Veřejnou správu je možné definovat jako instituce (organizační pojetí), anebo jako určitý druh činnosti (funkce). Kulturní památky patří bezpochyby do veřejného zájmu, jelikož se většinou nacházejí na volném prostranství, tudíž na veřejném prostoru, určeném pro všechny.

Z hlediska plnění úkolů můžeme veřejnou správu členit dle toho, zda vrchnostensky zasahuje do práv a povinností jednotlivců, nebo svým jednáním zabezpečuje či obstarává určité skutečnosti. V podrobnějším členění podle úkolů se můžeme setkat se správou na úseku vnitřní správy, bezpečnosti a pořádku, sociálních věcí, zdravotnictví, školství, kultury.⁵⁰

⁴⁹ § 34 Zákona č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení)

⁵⁰ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxxiv, 792 s. Beckovy právnické učebnice. S. 13., ISBN 978-80-7179-254-3.

Správa na úseku kultury je také dále vnitřně diferencovaná, zejména kvůli tomu, že pojem kultura je poměrně široký a zahrnuje mnoho činností. Uvnitř správy na úseku kultury bývají rozlišovány úseky:⁵¹

- Péče o kulturní památky;
- Knihovní, muzejní a galerijní činnost;
- Divadelní činnost;
- Vydávání periodického a neperiodického tisku;
- Rozhlasové a televizní vysílání.

1.6.3. Kulturní památky a veřejný zájem

Ve veřejné správě je jedním z nejdůležitějších pojmů veřejný zájem. K veřejnému zájmu v úseku památkové péče se vyjádřil i Nejvyšší správní soud, který uvedl:

„...veřejný zájem prohlášení věci za kulturní památku je obecně vymezen v ustanovení § 1 zákona o státní památkové péči, podle něhož stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Tento obecný účel je dále blíže specifikován u jednotlivých druhů památek. V případě kulturních památek je tento veřejný zájem dostatečně přesně vymezen právě v citovaném ustanovení § 2 téhož zákona, takže z tohoto hlediska nazíráno představuje vypořádání se s otázkou veřejného zájmu na prohlášení věci za kulturní památku ve své podstatě zjištění naplnění zákonných podmínek obsažených ve zmíněném ustanovení.“⁵²

Kulturní památky mají jedinečnou integrační funkci pro jednotlivce, člověk se díky nim dokáže spojit ostatními členy společnosti a je schopen nalézt společnou minulost. Dále je zde fakt, že tyto předměty byly bezprostředními svědky historických epoch. To je také důvodem, proč jsou umělecké falzifikáty obecně odmítány, ačkoliv je jejich estetická hodnota mnohdy srovnatelná.⁵³

Památky jsou důležité jak ze společenského hlediska, tak z hlediska ekonomického. Z mikroekonomického pohledu se jedná o trh s kulturními památkami. V makroekonomickém jde o vliv veřejně přístupných památek na ekonomiku v rámci cestovního ruchu. Existují státy, které dokáží maximálně těžit jak ze své historie, tak i současnosti a turismus je důležitou součástí jejich ekonomiky.⁵⁴

⁵¹ JURNÍKOVÁ, Jana, 2009, op. cit., s. 195.

⁵² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 A 106/2002 – 81.

⁵³ MERRYMAN, John Henry. *The Public Interest in Cultural Property*. California Law Review. 1989, vol. 77, issue 2. DOI: 10.2307/3480607, s. 350 – 354.

⁵⁴ Ibidem., s. 350 – 354.

2. OKRES TACHOV

2.1. Základní informace

Okres Tachov je jedním z pohraničních okresů České republiky. Leží v západní části Plzeňského kraje, rozloha okresu je 1 378,5 km² a zaujímá 18 % z celkové rozlohy Plzeňského kraje. K 31. 12. 2017 žilo na území okresu 53 281 obyvatel, tj. zhruba 9,2 % z celkového počtu obyvatel kraje. Hustotou obyvatelstva je Tachovsko nejřidčeji osídleným okresem v kraji, k roku 2018 činila 38,7 obyvatel na 1 km². Na jeho území leží dva správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP) Tachov a Stříbro. Jsou zde vyhlášeny 2 chráněné krajinné oblasti (Slavkovský les a Český les), 36 maloplošných chráněných území a v rámci nich 1 národní přírodní památka (rozsáhlé rašelinné louky Na požárech), 17 přírodních památek a 18 přírodních rezervací. Obhospodařováno je zde 65 490 ha zemědělské půdy, což tvoří 47,5 % z celkové výměry. Nejvýznamnějším zemědělským podnikem je Zemědělské družstvo Vlčák Černošín. Největším městem je Tachov, kde žije 23,8 % obyvatel okresu. Dalšími významnými městy jsou Stříbro, Planá a Bor.⁵⁵

2.2. Nejvýznamnější města

2.2.1. Město Tachov

Tachov je významné pohraniční město s bohatou historií. Písemné zmínky o Tachově sahají až do 12. století, ale ústní tradice hovoří o ještě dřívějším datu. Město dříve leželo na významné tzv. Norimberské stezce spojující České království s německým Bavorskem. Tachov dal vybudovat Přemysl Otakar II, na hradě velmi rád pobýval i císař Karel IV. Odehrála se zde významná bitva, svedená mezi křižáky a husity v roce 1427. Městu obklopenému středověkými hradbami dominuje gotický chrám Nanebevzetí Panny Marie. Mezi další dochované významné památky patří kostelík sv. Václava, Muzeum Českého lesa v bývalém františkánském klášteře nebo pietní místo – mohyla věnovaná obětem Pochodu smrti z období 2. sv. války. Velkolepou stavbou je blízká jízdárna ve Světcích, která je po Španělské jízdárně ve Vídni druhou největší ve střední Evropě. V roce 2010 byla vyhlášena národní kulturní památkou.⁵⁶ Každoročně se pořádají v Tachově Historické slavnosti, které připomínají bohatou historii města.⁵⁷

⁵⁵ Okres Tachov: Charakteristika okresu Tachov. *Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ v Plzni [online]*. 2018 [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xp/tachov1>

⁵⁶ Jízdárna Světce slaví 150 let. *Pro památky [online]*. 2011 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/plzensky-kraj/opravene-pamatky/jizdarna-svetce-slavi-150-let-ceka-ji-jeste-uprava-interieru/260/>

⁵⁷ Město Tachov: Významné pohraniční město s bohatou historií. *Tachovsko: Krajina mojí duše [online]*. 2013 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.tachovsko.com/mesto-tachov.html>

2.2.2. Město Stříbro

Původně hornická osada, která v místech vznikla už ve 12. století, nese svůj název podle kovu, který se zde kutal. Právě hornický skanzen je dnes důležitým turistickým atraktorem. Původní osada byla z údolí, kde je dodnes několik štol, přesunuta na skalnatý vrch, vzniklo tak osobité středověké městečko později obestavěné hradbami. Historické centrum Stříbra bylo v roce 1992 vyhlášeno městskou památkovou zónou. Neobvyklé je, že gotický kostel sv. Petra a Pavla, jedna z nejstarších památek ve městě, se nachází na kraji města u silnice směrem na Erpužice, kde dříve zřejmě stávala zaniklá osada, jíž byl kostel součástí. Zbytek památkové zóny už tvoří zejména centrum – okruh kolem náměstí a blízko něj u řeky Mže. Dominantou města je renesanční stavba městské radnice, které v průběhu 19. století přibyla nádherná sgrafitová výzdoba. Pod náměstím směrem k řece Mži stojí barokně upravený kostel Všetech svatých. Památkou, která stále čeká na svou opravu, je hřbitovní kostelík Panny Marie, ten zde byl už ve staré hornické osadě. Poblíž stojí jedna z mála připomínek hradební ochrany, husitská bašta. Odtud potom vede cesta po starém pískovcovém mostu s unikátní mostní brankou. Další vstup do stříbrského předměstí zajišťovala Koubkova branka, nad níž stojí zastřešené jedno patro. V parku se nachází minoritský klášter, na kterém stále probíhá obnova, za ním je soustava přírodních vodopádů. Dále se zde nachází Městské muzeum, kostel Máří Magdalény z poloviny 13. století, který chátrá, hned za ním se nacházel kdysi věhlasný pivovar. Střed náměstí zdobí vysoký morový sloup, který zde byl vystavěn po morové epidemii začátkem 18. století.⁵⁸

2.2.3. Město Planá

Severovýchodně od Tachova leží na kopci město, které si do dnešních dní zachovalo svůj historický ráz. Dříve zde stávalo slovanské hradiště, ve 13. století zde vznikly nejstarší architektonické památky v podobě měšťanských domů a románsko-gotického kostelíka sv. Petra a Pavla. Na popud českého vladyka Bohuše, který si vrch vyhlédl, zde vznikl hrádek s pozdějším podhradím. Je ale možné, že město založili mnohem později němečtí horníci, kteří zde narazili na nerostné bohatství. Zároveň Planou koluje i legenda o rytířských turnajích konaných v místě dnešního náměstí.

Každý z rodů, který město obýval, se zde zapsal nesmazatelným způsobem. Například Dobrohostové zde ve 14. století postavili hrad, který poté získal podobu zámku, ten je bohužel veřejnosti nepřístupný. Na přelomu 15. a 16. století Žeberkové začali s ražením hornických

⁵⁸ Město Stříbro. *Tachovsko: Krajina mojí duše [online]*. 2013 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.tachovsko.com/mesto-tachov.html>

dolů, Šlikové pak v této činnosti pokračovali. Je zde Štola Ondřeje Šlika, ve které se nachází Hornické muzeum. Jindřich Šlik pak inicioval významnou přestavbu kostela sv. Anny, významným poutním místem. Sinzendorfové obývali hrad v 17. – 18. století, hraběnka ze Sinzendorfu vyhnala z města Židy, kteří se zabydleli proti městskému rybníku. Nostitzové v 19. století pak provozovali v místě bývalé šlikovské mincovny pivovar. Za jejich vlády také vznikla železniční zastávka na trase Praha – Cheb. Planá má zachovalé historické centrum města, které je vyhlášené městskou památkovou zónou. Jsou zde zbytky hradeb a náměstí. Výhled na Český i Slavkovský les je z rozhledny Bohušův vrch.⁵⁹

2.2.4. Mikroregion Borsko

Jeho jádrem je poklidné město Bor, které v minulosti lákalo křesťanské poutníky k jediné loretě, která se na Tachovsku nachází. Město vzniklo jako malá kupecká osada se dvěma dominantními věžemi, hradební a městskou. Ratmír, předek švaberského rodu, zde založil v polovině 13. století hrad, který má v dnešní době podobu pseudogotického zámku a započal tak vznik místa, které se v průběhu několika staletí vyvinulo v městečko s hradebním opevněním, mnoha měšťanskými domy a vlastním špitálem. Město se proslavilo v období mariánských poutí, kdy se ke zdejší loretě scházela procesí věřících. Bor má centrum plné památek, je vyhlášeno městskou památkovou zónou. Má náměstí oválného tvaru, jehož dominantou je chrám sv. Mikuláše, jde o barokní přestavbu původního kostelíka, z něhož se dodnes zachovala pouze městská věž. Za kostelem se nacházela hlavní cesta, v současnosti velmi rušná křižovatka, v jejímž bezprostředním okolí jsou další borské pamětihodnosti, jako například bývalý špitál, později využívaný jako klášter s kaplí sv. Jana Křtitele. V minulosti vznešená stavba s krásnou upravenou zahrádkou slouží dnes jako ubytovna pro sociálně slabé a její dnešní vzhled už neodpovídá původní stavbě. Pozoruhodné je také nádvoří zámku, ke kterému přiléhá zámecký park s rybníkem. Uvnitř zámku, který je v sezóně běžně přístupný, se nachází infocentrum, zde se také lze dohodnout na prohlídce blízké loretě.⁶⁰

2.3. Historický vývoj oblasti

Mnoho z celostátně významných událostí nezanechalo v krajině Tachovska a v paměti jejich obyvatel žádné výrazné stopy, jiné se do ní naopak nesmazatelně vepsaly, ať už v dobrém či špatném smyslu slova. Nejstarší archeologické nálezy pocházejí z dob neolitu. Později na

⁵⁹ Město Planá. *Tachovsko: Krajina mojí duše [online]*. 2013 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.tachovsko.com/mesto-tachov.html>

⁶⁰ Město Bor. *Tachovsko: Krajina mojí duše [online]*. 2013 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.tachovsko.com/mesto-tachov.html>

Tachovsko okrajově zasahovaly také některé kultury doby bronzové a železné.⁶¹ Slovanská kolonizace západočeského pohraničí započala teprve na přelomu 7. a 8. století. Ve 12. a 13. století již probíhala zejména v režii velkých klášterů v Kladrubech a v Teplé. Nově příchozí obyvatelé mluvili převážně německy. V této době se také stabilizovala hranice mezi Čechami, Horní Falcí a Bavorskem.⁶²

Přelomovou událostí bylo založení královského města Tachova na místě starší osady s hradem. Město nechal vybudovat Přemysl Otakar II. někdy po roce 1270, první písemná zmínka o něm je ale až z roku 1285. Kolonizace území byla dokončena zhruba ve 14. století. Krajina se ve vrcholném středověku proměnila na zemědělskou.⁶³

Tachovské městské hradby pocházejí z doby krátce po založení města a jsou z velké části dochovány dodnes. Podobně jako na Domažlicku vznikly v okolí Přimdy a Tachova vsi svobodných sedláků, resp. strážců hranic, Chodů. Tachovští Chodové se poprvé zmiňují roku 1359, i když počátky chodského osídlení nejspíše spadají už do doby Břetislava I. na počátku 11. století.⁶⁴

Pro kolonizaci podhůří Českého lesa a postupnou přeměnou zdejších lesů na kulturní krajinu měla velký význam tzv. Norimberská stezka, vzniklá již na počátku 12. století. Tato stará obchodní cesta vedla z Prahy přes Beroun a Plzeň do Kladrub, kde se následně ještě dělila na jižní a severní větev. K ochraně této důležité obchodní stezky vznikl k roku 1121 hrad Přimda. Právě po této stezce a jejím okolí se za husitských válek pohybovalo hned několik křížových výprav.⁶⁵

V 19. století a první polovině 20. století představovala část Tachovska jazykově a etnicky velice homogenní region, drtivá většina zdejších obyvatel udávala při sčítání lidu jako řeč němčinu, jedinou výjimkou byl český národnostní ostrůvek v okolí Stříbra (obce Sulislav, Sytno, Sviná či Vranov). V roce 1921 se k německé národnosti v okrese Tachov hlásilo 24 385 lidí z celkového počtu 24 896 sečtených obyvatel. Žila zde také poměrně silná židovská komunita. Doba celého 19. století až do roku 1945 bývá někdy mylně charakterizována jako doba bezproblémového vývoje a klidu, což je dáváno do kontrastu se situací po skončení druhé světové války. Život na Tachovsku ale nebyl klidným, během 19. století byly uzavřeny téměř všechny sklárny, hamry i hutě, zdejší obyvatelé přišli o důležitý zdroj obživy. Vývoj regionu a

⁶¹ FUNK, Lukáš, Karolína PAUKNEROVÁ, Michal RAK, Klára STROHSOVÁ, Radek SVĚTLÍK a Tereza ZÍKOVÁ. *Tachovsko: krajina v paměti*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. Str.13., ISBN 978-80-261-0423-0.

⁶² Ibidem, str. 13-14.

⁶³ Ibidem., Str. 14.

⁶⁴ Ibidem., Str. 15.

⁶⁵ Ibidem., Str. 16-17.

jeho cesta k vylištěné krajině započala už dávno před vznikem železné opony. K dramatickým změnám zde docházelo například při deportaci Židů a devastaci židovských památek, synagog i hřbitovů, v letech 1938 až 1945.⁶⁶

Už ničení židovských památek naznačovalo budoucí vztah nově příchozích občanů k památkám. Marie Válová, členka spolku Pomozme si sami a pracovnice NPÚ hovoří o ničení památek jako o specifiku Tachovska: „*Specifikem je ta modernější historie, kdy právě tady to Tachovsko je sudetskou oblastí, kdežto pro komparaci třeba Plzeň-sever už ne, a ten rozdíl je velký. Já tady znám ten stav kostelů z mé účasti v 'Pomozme si sami', v devadesátých letech byl katastrofální. Pak když přijdu na Plzeň-sever, kde mě osloví farář a říká mi, že mají hodně zničený kostel, že jsou na tom opravdu špatně, a přitom má jen oprýskanou omítku. Člověk se pak v duchu usmívá a říká si, že zničený kostel vypadá opravdu jinak. Hranice jsou rozdílné. Například v porovnání s Lestkovem, který měl v devadesátých letech jen obvodové zdivo, neměl střechu, neměl vůbec nic.*“⁶⁷

Převážná většina památek na Tachovsku byla postavena obyvateli, jejichž potomci zde již dávno nežijí. Druhá světová válka a především její důsledky pro místní obyvatelstvo znatelně zpřetrhaly novou kontinuitu v regionu. Odsun sudetských Němců po roce 1945 znamenal pro region ztrátu historické paměti a s tím i ztrátu tradičních vazeb, silného, až mateřského vztahu k památkám. Nově příchozí obyvatelé si museli svůj vztah ke všemu místnímu sami vybudovat úplně nanovo. Historie regionu byla zpřetrhána a s tím i změněna hodnota památek v očích obyvatel. Většina z nich navíc nebyli katolíci, ale protestanti nebo bez vyznání.⁶⁸

Na otázku, proč památky chátrají, odpověděla Miroslava Válová, dlouholetá starostka obce Olbramov a zakladatelka neziskové organizace Pomozme si sami. „*Nedá se tak úplně říci, že památky lidi nezajímají, oni k tomu spíše nebyli nikdy vedeni. Nemají vztah k tomu místu, protože sem přišli po válce, byli zde nový a nemají ke zdejší krajině a památkám ten správný vztah. Na Moravě nebo v Jižních Čechách žijí lidé v jednom statku, v jedné vsi po staletí. Například náš rod je na jednom gruntu již od 16. století.*“⁶⁹

Příkladem toho, že lidé zde neměli žádnou úctu a vztah k památkám, může být i historie kostela svaté Máří Magdalény na hradě Krasíkov, který se už v 18. století stal

⁶⁶ FUNK, Lukáš, Karolína PAUKNEROVÁ, Michal RAK, Klára STROHSOVÁ, Radek SVĚTLÍK a Tereza ZÍKOVÁ. *Tachovsko: krajina v paměti*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. Str. 18., ISBN 978-80-261-0423-0.

⁶⁷ Osobní rozhovor s Marií V. ze dne 22. 03. 2019

⁶⁸ FUNK, Lukáš, Karolína PAUKNEROVÁ, Michal RAK, Klára STROHSOVÁ, Radek SVĚTLÍK a Tereza ZÍKOVÁ. *Tachovsko: krajina v paměti*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. Str. 19., ISBN 978-80-261-0423-0.

⁶⁹ Osobní rozhovor s M.V. ze dne 11. 11. 2018

zájmem zlodějů, v roce 1960 pak opilí mladíci zdemolovali vybavení kostela a krátce nato, jak se píše v knize *Ohrožené kostely*, neznámí pachatele vytáhli z hrobky ostatky mrtvých členů slavného rodu Švamberků.⁷⁰ Skupinu, která to udělala, popsala Marie Válová v rozhovoru: „*Byla tady skupina lidí, která se jmenovala 'Po nás přijde potopa'.* To byli lidé, kteří se vyloženě bavili tím, že chodili po takovýchto místech a ničili je. Na Krasíkově byla hrobka Švamberků, oni ji vykopali a rozvěsili ostatky po stromech. Přitom to byl tak perfektní barokně zařízený kostel, byly tam opravdu nádherné věci. Ještě existují staré fotky, na kterých jde vidět, co bylo vevnitř, a nebyl to jenom obyčejný barokní kostel. Za jeden den všechno vytahali ven a rozštíпали, udělali fatru, která byla vidět až z Vlčáku. Ta skupina byla veřejná, všichni věděli, kdo to udělal, to je právě to o čem mluvím, že to bylo takto podporováno, nikdy se takovým lidem nic nestalo.“⁷¹

V nejhorším stavu jsou dnes především sakrální památky. Jak uvádí Martina Niubó-Klouzová: „*Společenská situace tomu nepřála. Vše, co mělo náboženské téma, bylo potlačováno. Některé památky se ničily záměrně, spousta ale nedbalostí a lidi si hodnotu těch věcí neuvědomovali. Ani tu uměleckou hodnotu, ani kulturně historickou. Když se stalo, že někdo památku porazil např. traktorem, většinou to tak nechal být. Spousta lidí si ty artefakty vzala domů a právě tím to i zachránila. Nikdo to v té době nebral jako krádež.*“⁷²

S novým uspořádáním vlastnictví souviselo i zestátnění majetku kostelů, který dříve vydělával na jejich údržbu. Ten potom, dle § 11 zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, získal stát. Zákon doslovně uváděl, že „*veškerý soukromý a veřejný patronát nad kostely, obrocími a jinými církevními ústavy přechází na stát.*“⁷³

Církev, které byly od roku 1948 ve finančních záležitostech odkázány zcela na stát, nebyly schopny opravy provádět. „*Nesčetněkrát jsme záplatovali díry ve střeších a neustále doplňovali rozbitá okna. Některé kostely nevydržely, v Lestkově se nakonec střecha propadla,*“ uvádí římskokatolický kněz Vladimír Franz v knize *Práce jako na kostele*.⁷⁴

Současně se v dříve krásných a bohatě vyzdobených zámcích zřizovala zemědělská družstva, a i kostely někdy sloužily jako sýpky či sklady nebo jen tak tiše chátraly a čekaly

⁷⁰ SOUKUP, Jan a Luděk KRČMÁŘ. *Ohrožené kostely: příběhy staveb, které už brzy nemusí být*. Dominanty, 2007. ISBN 978-80-254-4407-8.

⁷¹ Osobní rozhovor s Marií V. ze dne 22. 03. 2019

⁷² Osobní rozhovor s M.N.K. ze dne 11. 11. 2018

⁷³ § 11 Zákon č. 218/1949 Sb. Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem

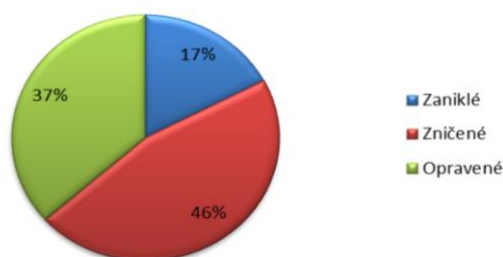
⁷⁴ p. Jan Křtitel Vladimír Franz, bývalý farář v Konstantinových Lázních

na lepší časy. Některé rozbořené kostely se nacházely přímo uprostřed vsí, což bylo pro vzhled vesnice nežádoucí a tak musely pryč. Po změně politické situace v zemi se část společnosti začala více zajímat o své okolí. A tak postupem času přišly na řadu i sakrální památky, v tu dobu už většinou ve velmi špatném stavu. V regionu s vysokou nezaměstnaností a mnohými strukturálními problémy není financování těchto aktivit snadné. Přesto se ale daří alespoň některým kostelům vracet původní podobu, především díky vytrvalé snaze různých skupin obyvatel nebo i jednotlivců, starostů, farářů. Některé kostely již byly zachráněny, další alespoň zabezpečené nebo zakonzervovány. V některých se obnovily mše, jiné ožívají jako centra kulturního života.⁷⁵

Současný stav sakrálních staveb v regionu je různý. Některé jsou již opravené a pravidelně využívány, některým z nich chybí k dokončení oprav jen málo, ale bohužel stále většinu tvoří památky, které na svou záchranu teprve čekají. Konkrétně kostelů je v regionu opraveno 37% z celkového počtu 52 původních, 9 kostelů zaniklo úplně a zničených, čekajících na svou opravu je 46%.

Kostely na Tachovsku	Zaniklé	9
	Zničené	24
	Opravené	19
	Celkem	52

Tabulka č.1 Kostely na Tachovsku Zdroj: <http://www.znicenekostely.cz/>



Obr. č.1 Kostely na Tachovsku Zdroj: vlastní zpracování

Mezi objekty, které na tom byly nejhůře, patří podle Marie Válové Lestkov, Boněnov a Otín.⁷⁶

⁷⁵ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství, s. 21. ISBN 978-80-904713-0-6.

⁷⁶ Osobní rozhovor s Marií Válovou ze dne 22. 03. 2019

Na některých místech se podařilo kostel obnovit úplně, jinde jdou opravy jen postupnými kroky dle finančních možností. Anna Matoušková uvedla v knize *Práce jako na kostele*, že „*Tento kout Sudet má ale štěstí – našlo se zde v jednom čase více těch, kteří výsledky svého vnímání krajiny proměnili v činy, a to nejen v počiny individuální, ale zejména v konání společné. A tak dnes můžeme být svědky toho, jak se tito osvícení obyvatelé i milovníci tohoto kraje snaží vymazat diskontinuitu dějinného vývoje tím, že nejen zachraňují zdejší krajině hmotné symboly, ale zejména se snaží vdechnout zachraňovaným sakrálním památkám nový život.*“^{77 78}

2.4. Spolky pro záchranu a obnovu památek

2.4.1. Omnium z. s.

Po celé České republice existuje mnoho spolků, které se snaží o obnovu kulturního dědictví. Jedním z nejvýznamnějších je dnes Omnium z. s., který se věnuje záchraně a obnově zničených, ohrožených nebo nevyužívaných objektů od drobných staveb, křížů, křížových cest až po velké sakrální i nesakrální památky po celé České republice. Jedná se většinou o ty, které dnes z různých důvodů stojí v pozadí zájmu společnosti. Další byly zdevastovány za minulého režimu, nebo majetkové poměry předchozího majitele neumožňovaly jejich záchranu. Spolek také pořádá různé akce, na které může zavítat i veřejnost. Společným rysem památek, o které se starají, bývá ve většině případů jejich mimořádně havarijní stav.⁷⁹

⁷⁷ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství, s. 17. ISBN 978-80-904713-0-6.

⁷⁸ PhDr. Anna Matoušková- dřívější ředitelka oboru památkové péče-Ministerstvo kultury ČR

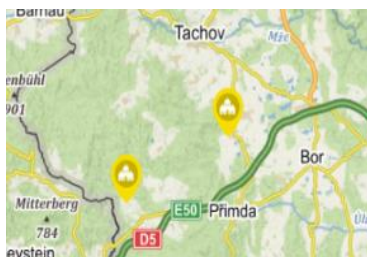
⁷⁹ O spolku OMNIUM: Záchrana a obnova památek. *Omnium z.s.: Život památkám [online]*. 2016 [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.omniumos.cz/cz/omnium.html>

V Plzeňském kraji jsou tímto spolkem zachraňovány:⁸⁰

- 1) Kostel sv. Jana Křtitele v obci Srby u Horšovského Týna,
- 2) Kostel sv. Bartoloměje v Mutěnině,
- 3) Kostel sv. Petra a Pavla v obci Víška u Manětína (zřícenina),
- 4) Kostel sv. Martina v Klatovech na Hůrce,
- 5) Kostel sv. Jana Křtitele ve Vřeskovicích,
- 6) Kostel sv. Jiljí v Mělnici u Horšovského Týna.

Konkrétně v Tachovském regionu se spolek snažil o další dva projekty záchrany památek.

- 7) Kostel Nejsvětější Trojice v Novém Sedlišti a
- 8) Kostela Navštívení Panny Marie v obci Nové Domky u Rozvadova.



Obr. č. 2. Projekty Omnium z.s. na Tachovsku Zdroj: <https://www.omniumos.cz/cz/detail-projektu/81>

Kostel Navštívení Panny Marie v obci Nové Domky u Rozvadova

O zřízení kostela Navštívení Panny Marie bylo rozhodnuto mnohem dříve než k jeho samotné výstavbě. Rozhodnuto bylo v roce 1786, ke stavbě došlo až v letech 1835–36 poté, kdy patronát nad kostelem v roce 1834 převzal hrabě František Antonín Libštejnský z Kolovrat. Dokončený kostel byl pak vysvěcen v říjnu 1836. Po odsunu německého obyvatelstva, kdy došlo k obecnému úpadku všeho v pohraničí, kostel sloužil třeba jako kravská stáj nebo jako skladiště zemědělského materiálu. Stav kostele byl havarijní, a tak byla v říjnu roku 2016 podepsána smlouva s Biskupstvím plzeňským o darování kostela v obci Nové Domky spolku Omnium z.s.⁸¹

⁸⁰ Projekty: Omnium - přehled projektů obnovy památek. *Omnium z.s.: Život památkám [online]*. 2006 [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.omniumos.cz/cz/detail-projektu/81>

⁸¹ Projekty: Obnova kostela Navštívení Panny Marie v obci Nové Domky u Rozvadova na Tachovsku. *Omnium z. s.: Život památkám [online]*. 2016 [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.omniumos.cz/cz/detail-projektu/66>

Kostel Nejsvětější Trojice v Novém Sedlišti

Kostel Nejsvětější Trojice v Novém Sedlišti byl vybudován na místě staršího svatostánku v roce 1581. Za třicetileté války byla ves vypálena, kostel byl zrekonstruován až na konci 18. století jako stavba bez věže. Po roce 1945 kostel zpustnul, interiér je zdevastovaný, zůstaly zde alespoň heraldické náhrobky rytířské rodiny Tucherů. Střecha a krovy shořely 18. března 2003, novou střechu pak dostal kostel až kolem roku 2010. Začátkem roku 2017 byla mezi Římskokatolickou farností v Tachově a Omnium z.s. uzavřena smlouva o výpůjčce kostela za účelem jeho oživení a postupné obnovy.⁸²

2.4.2. Místní akční skupina - Český Západ

Místní akční skupina (MAS) Český Západ působí v oblasti Konstantinólúžeňska, Stříbrska, Plánska od roku 2004, přičemž přípravy na založení probíhaly už roku 2003. V roce 2007 se ještě rozšířila i o území Hracholusek a Městys Chodová Planá, v roce 2012 pak ještě o obec Heřmanova Huť. V současnosti funguje na území 38 obcí, na jejím území žije 27 235 obyvatel v převážně malých obcích. MAS Český Západ má rozlohu 735 km², což je více než třetina okresu Tachov, zbylé území tvoří část okresu Plzeň-sever.⁸³

MAS Český Západ se zapojila do programů LEADER ČR v letech 2004 a 2006, byla vybrána mezi 10 pilotních MAS, které realizovaly své strategie v rámci programu LEADER+, spolufinancovaného Evropskou unií a poté realizovala svůj Strategický plán v rámci Programu rozvoje venkova ČR 2007–2013. Za více než 10 let své existence podpořila přes 200 projektů částkou přesahující 100 mil. Kč. Od roku 2007 je členem Národní sítě MAS ČR, kde zastává funkci místopředsedy. V roce 2011 se také zapojila do regionálního programu projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015. V současnosti realizuje Strategii Komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD) a to na období 2014–2020.⁸⁴

Nejvyšším orgánem je Valné shromáždění. Jeho členem je každý člen MAS, všichni mají rovnocenný hlas při rozhodování. Schází se minimálně jedenkrát ročně. Hlavním výkonným orgánem je patnáctičlenný Výbor partnerství. Každá třetina členů výboru zastupuje jiný sektor, veřejný sektor, neziskový a podnikatelský sektor. Jsou voleni shromážděním na dobu 4 let. Pro výběr projektů volí ze svého středu také šestičlennou Výběrovou komisi. Na soulad realizovaných aktivit se schválenou Integrovanou strategií rozvoje území dohlíží

⁸² Projekty: Obnova kostela Nejsvětější Trojice v Nové Sedlišti u Tachova. *Omnium z. s.: Život památkám [online]*. 2016 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.omniumos.cz/cz/detail-projektu/105>

⁸³ Místní akční skupina: O nás. *Český Západ místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/mas.html>

⁸⁴ MAS Český Západ. *Česká Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz>

šestičlenný Programový výbor. Dohled nad realizací projektů provádí Monitorovací komise, ta kontroluje především dodržování podmínek poskytnutých dotací a plnění monitorovacích indikátorů. Pro účely kontroly činnosti MAS byla ustanovena tzv. Kontrolní komise, kterou volí Valné shromáždění členů na čtyři roky. Činnost spolku zajišťuje kancelář MAS v čele s Manažerem a dalšími zaměstnanci.⁸⁵

Místní akční skupina sdružuje místní aktéry, jejichž společným zájmem je rozvoj regionu Konstantinolázeňska, Stříbrska, Plánska a Hracholusek. Také ale vytváří odborné zázemí a kapacity pro dosažení tohoto společného cíle.

Mezi nejvýznamnější projekty patří:⁸⁶

➤ **Místní výrobky ze západu Čech**

Značka „Místní výrobek ze západu Čech“ je udělována od roku 2010 místním řemeslníkům, zemědělcům, výrobcům a dalším šikovným, zručným a kreativním lidem a podnikatelů z území působnosti místní akční skupiny (MAS) Český Západ a okolí, jejím koordinátorem je Miroslava Vlášková.



Obr. č. 3 Logo Místní výrobek ze Západu Čech. Zdroj: <https://www.qap.cz/object/mistni-vyrobyky-z-naseho-regionu-maji-jiz-sve-logo-1379>

Vizuální podoba značky projektu byla zpracována na základě návrhů dětí, které vzešly z výtvarné soutěže mezi žáky místních základních škol. Logo znázorňuje jablko jako symbol zemědělského produktu, ale také již tradičních Slavností jablek na Krasíkově, které jsou vždy doprovázeny řemeslným jarmarkem. Dále je v něm zobrazen domek symbolizující výrobu v domácím prostředí jako kontrast k výrobě v továrnách, zároveň domov ve významu „místní“. Okno v budově připomíná knoflík, ale také zdobený koláč, obojí symbolizuje ruční práci. Čtyři

⁸⁵ Místní akční skupina: struktura a orgány. *Český Západ místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/struktura-a-organy.html>

⁸⁶ Místní akční skupina: Naše projekty. *Český Západ místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/nase-projekty.html>

tečky v něm pak také mohou znamenat čtyři regiony, které tvoří MAS Český Západ (Konstantinolázeňsko, Stříbrsko, Plánsko a Hracholusky).⁸⁷

➤ **Bezdrůžická lokálka – most mezi regiony**

Cílem projektu "Most mezi regiony" je poukázat na význam více než 117 let starého železničního mostu přes řeku Mži, resp. vodní nádrž Hracholusky na trati Pňovany – Bezdrůžice. Železniční most je významnou stavbou regionu a zároveň také industriálním dědictvím. Tvoří hlavní dopravní spojení Bezdrůžicka s Plzní, ale i spojení oblastí Chebska a Bavorska. V rámci projektu byly před zahájením rekonstrukce mostu uspořádány nostalgické jízdy parních vlaků, které symbolicky zakončily provoz na původní konstrukci mostu. Současně byl vytvořen 3D model původní konstrukce, který je součástí nové výstavy o historii mostu a přehrady. Koncem července 2018 pak začala samotná rekonstrukce mostu. Projekt byl spolufinancován Evropskou unií prostřednictvím Dispozičního fondu Euregia Egrensis.⁸⁸

➤ **Místní akční plán rozvoje vzdělávání (MAP)**

Jeho cílem je zejména rozvoj kvalitního vzdělávání dětí a žáků do 15 let na úrovni předškolního, základního, zájmového a neformálního vzdělávání. Za účelem dosažení tohoto cíle bylo právě vytvořeno partnerství místních aktérů (Partnerství MAP), které má sloužit jako široká platforma pro vzájemnou spolupráci zřizovatelů, škol a ostatních aktérů ve vzdělávání. Samotnou realizaci MAP zajišťuje Realizační tým, který tvoří jak kmenoví zaměstnanci, tak i externí spolupracovníci MAS Český Západ, z.s. Koordinátorkou projektu je Miroslava Vlášková.⁸⁹

⁸⁷ Místní výrobky ze západu Čech. *Český Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/znacka.html>

⁸⁸ Most mezi regiony. *Český Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/most-mezi-regiony.html>

⁸⁹ Místní akční plán rozvoje vzdělávání. *Český Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/map.html>

➤ Stavba roku Plzeňského kraje a Má vlast - cestami proměn

DŮM U HARANTA

Několik let nevyužívaná budova v centrální části náměstí se díky spolupráci MAS Český Západ a města Bezručice dočkala návratu k původní historické podobě i nového využití. Dvoupatrový nárožní dům slouží od června 2014 jako centrum setkávání. Nachází se zde knihovna, výstavní a společenský sál i kancelář místní akční skupiny. Dům U Haranta je stavbou, jejíž oprava způsobila postupnou rekonstrukci celého náměstí. Obnova budovy byla podpořena Evropskou unií z Programu rozvoje venkova a také Plzeňským krajem z Programu stabilizace a obnovy venkova. Budova byla postavena roku 1795 jako dvoutřídní škola, v roce 1925 byla prodána Plánské okresní spořitelně a sloužila jako její pobočka. Po II. světové válce zde byly obytné byty, lidová škola umění a místní knihovna. Svou původní podobu si budova zachovala až do druhé poloviny minulého století. Až v 80. letech došlo k nepřilíživě šetrné přestavbě, při které byla upravena fasáda objektu a původní klenutá okna nahrazena hranatými. V roce 2003 byla pak provedena kompletní rekonstrukce střechy a další drobné udržovací opravy. Až do roku 2005 sloužila budova jako základní umělecká škola a místní knihovna. Poté byla hudební škola s knihovnou z kapacitních a organizačních důvodů přesunuta do budovy základní školy a od té doby byl objekt bez využití.⁹⁰

MAS Český Západ ve spolupráci s Městem Bezručice přihlásily své nové sídlo setkávání, tzv. Dům U Haranta, do soutěže Stavba roku Plzeňského kraje. Z celkem 9 přihlášených staveb nominovala odborná porota Dům U Haranta jako jednu ze 4 staveb v kategorii „rekonstrukce“. Porota zejména ocenila přístup k celé obnově stavby: *„Nominace na titul Stavba roku Plzeňského kraje je navržena za zdařilou rekonstrukci, která objektu na náměstí našla novou společenskou náplň. Neokázalé vkusné interiéry i obnova historické fasády jsou provedeny kvalitně, budova přirozeně vévodí prostoru náměstí. Objekt není památkově chráněn. O to víc zaujme velice citlivý návrh všech aktérů rekonstrukce reagující na původní historickou podobu. Oprava budovy otevřela postupnou rekonstrukci celého náměstí.“*⁹¹

⁹⁰ MAS Český Západ. *Český Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/dum-u-haranta-v-soutezi-stavba-roku-plzenskeho-kraje.html>

⁹¹ MAS Český Západ. *Český Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.mascz.cz/dum-u-haranta-v-soutezi-stavba-roku-plzenskeho-kraje.html>

➤ **Kniha Místa v srdci**

Místní akční skupina Český Západ vydala ve spolupráci s nakladatelstvím Papelote knihu *Místa v srdci*, kterou napsali Markus a Lucie Mantelovi. O její vzhled se postarala plzeňská grafická designérka Štěpánka Bláhovcová.⁹²

Text knihy popisuje vztah bývalých a současných obyvatel ke krajině. Dvojjazyčný text, německý a český, vypráví jejich životní příběhy a historické souvislosti. Kniha má podobu popsaného zápisníku, některé stránky jsou psané ručně, jiné vypadají jako psané na stroji, další obsahují osobní fotografie z rodinných sbírek či ilustrace. Český a německý text se prolíná, stejně jako se v oblasti Sudet dříve prolínalo české a německé obyvatelstvo.⁹³

V roce 2014 byla nominována na Nejkrásnější českou knihu roku. V následujícím roce obdržela stříbrné ocenění v soutěži European Design Awards v kategorii knižní layout. V roce 2017 pak získala zvláštní ocenění v rámci přehlídky německého designu German Design Award.⁹⁴

➤ **Obnova vybraných sakrálních památek**

Díky realizaci projektu „Obnova sakrálních památek“, na který byla poskytnuta dotace ve výši 1,137 mil. EUR z Norských fondů (celkové náklady činí 1,338 mil. EUR), bylo možné zachránit pět sakrálních památek. Jmenovitě jsou to:⁹⁵

- věž kostela Všech Svatých ve Stříbře,
- varhany v kostele sv. Jana Křtitele v Úterý,
- kostel sv. Václava ve Vysokém Sedlišti,
- klášter minoritů ve Stříbře,
- kaple sv. Václava a Vojtěcha v Ostrově u Stříbra.

⁹² Kniha „Místa v srdci“ získala cenu za design. *Plzen.cz [online]*. 2017 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <https://www.plzen.cz/kniha-mista-v-srdci-ziskala-cenu-za-design/>

⁹³ Kniha „Místa v srdci“ získala cenu za design. *Plzen.cz [online]*. 2017 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <https://www.plzen.cz/kniha-mista-v-srdci-ziskala-cenu-za-design/>

⁹⁴ Místa v srdci nominována na nejkrásnější knihu roku. *Český Západ: místní akční skupina [online]*. 2014 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <http://www.mas.cz/mista-v-srdci-herzensorte-nominovana-na-nejkrasnejsi-knihu-roku.html>

⁹⁵ Český Západ - Místní partnerství, o.s. *Pro památky [online]*. 2019 [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/katalog-sluzeb/karlovarsky-kraj/neziskovy-sektor/cesky-zapad-mistni-partnerstvi-o-s-560/>

2.4.2. Pomozme si sami

Nezisková organizace Pomozme si sami byla jednou z prvních v oblasti, ještě jako občanské sdružení. Zapsáno bylo dne 25. ledna 2000 a jeho zakladatelkou je paní Miroslava Válová. Ta uvedla, že prožila celkem tři setkání s problematikou chátrajících památek, která ji přivedla na myšlenku založení spolku. První v dětství, kdy chodívala se svojí babičkou k poutnímu místu u svaté Anny v Oslově. Druhé o mnoho let později bylo v Lestkově, obci, která ji vždy připadala mrtvá.⁹⁶ „Když jsme se sem přestěhovali, tak mi nejvíce zaujal kostel ve Vysokém Sedlišti, tohle by u nás v Jižních Čechách být nemohlo, že by vyhořela střecha na věži a nikdo se o ni nezajímal 50 let. Postupně potom mě tady začaly zajímat i jiné památky a tím, že jsem učila ve škole v Černošíně výtvarnou výchovu, tak jsem k tomu měla blízko, říkala jsem dětem i o památkách. Říkala jsem jim, že památky je třeba chránit, třeba s nimi pracovat. Lidské ruce ty památky postavily, lidské ruce dovolily, aby byly zničeny, a jen lidské ruce je mohou zase obnovit a zachránit. Právě takové ruce jsme objevili v kostele sv. Prokopa v Leskově, kde byla vytlučena všechna okna. V jednom z nich zůstalo torzo, na kterém byly vyobrazené lidské ruce, které se navzájem dotýkají, a na základě tohoto střepu vzniklo motto pro vznikající občanské sdružení Pomozme si sami, bylo založeno společně s dětmi v Černošíně.“⁹⁷

Dalším setkáním už v době fungování spolku byla návštěva kostela v Otíně, o kterém Miroslava Válová řekla: „Než mi tam vzal kamarád, ani jsem nevěděla, že je tam gotický kostel. A ptali se mě lidé, kdy už si ho konečně vezmeme na starost, přičemž patří pod Planou. Nicméně jsme se v tom také angažovali a opravila se střecha. Je to vzácný kostel, raná gotika. Poté po několika letech ke mně přišla jedna paní a děkovala, že vůbec nevěděli, jakou tam mají vzácnost. Dělalí jsme tam v rámci Plzně 2015 slavnosti a přednášku, lidé se o kostele dozvěděli více informací, nečekali to a byli překvapeni.“⁹⁸

Lidé ze spolku Pomozme si sami si dali za úkol upozornit své okolí na havarijní stav památek, převážně kostelů, ale také s ním něco udělat. A do svých iniciativ zapojit co nejvíc lidí. Každoročně pořádají ve spolupráci s INEX – SDA workcampy, čtrnáctidenní pracovní setkání mladých lidí z celého světa, kteří tu intenzivně pracují na záchraně určité památky nebo její části a přitom se baví. Podobné akce organizují i o víkendech pro své členy a sympatizanty.

⁹⁶ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství, s. 22. ISBN 978-80-904713-0-6.

⁹⁷ Osobní rozhovor s M.V. ze dne 11.11.2018

⁹⁸ Osobní rozhovor s M.V. ze dne 11.11.2018

Touto aktivitou se snaží upozornit okolí, že i věc, která se zdá být předem ztracená, se dá ještě zvrátit, nebo že stojí za to, se o to alespoň pokusit. V širokém okolí iniciovaly tyto aktivity vznik dalších spolků (v té době ještě občanských sdružení).⁹⁹

O fungování spolku a o obnově památek říká Miroslava Válová: „*Bereme k tomu hlavně děti a v tom se lišíme od ostatních občanských sdružení, které zachraňují památky. Většinou to funguje tak, že třeba domaslavské občanské sdružení má kostel v Domaslavi, stará se o něj a zachraňuje ho. V Okrouhlém Hradišti jsou zase poutníci z Okrouhlého Hradiště, a ty mají zase na starosti svůj kostel. My nemáme žádný domovský kostel, ale ve své podstatě spíše pomáháme ostatním s tím jak si nechat udělat projekt, radíme jim jak vypracovat určitý projektový, restaurátorský záměr apod. Hlavně pracujeme s dětmi, děláme s nimi letní tábory, kde je jako jedna z aktivit záchrana nebo obnova nějakého místa, v současné době jsou to především zaniklé obce: Záhoří, Milkov a Horní Víška. Nejvíce se pohybujeme na Konstantinolézeňsku.*“¹⁰⁰

Martina Niubó-Klouzová se také vyjádřila k začátkům fungování spolku. „*Šlo to ruku v ruce, Mirka začala aktivitu s dětmi, založili občanské sdružení a hledali někoho, kdo by se zapojil a v té době jsme se seznámily. Začala jsem sem jezdit před dvaceti lety a tím, že jsem měla praxi v restaurování, jsme společně začaly od křížků, pak jsme společně dělaly přednášky pro občany např. ohledně toho, jak by mohli pomoc s opravou drobných památek ve veřejném prostoru. Já opravovala, oni třeba prořezávali stromy, uklízeli okolí. Někdy se udělala beseda, jak mají postupovat, když něco takového najdou, aby věděli, na koho se mají obrátit, jak o ty památky pečovat i třeba jen tím prořezem nebo základní ošetření jako očištění od mechů a lišejníků, obkopání porostů, omytí.*“¹⁰¹

⁹⁹ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství, s. 22. ISBN 978-80-904713-0-6.

¹⁰⁰ Osobní rozhovor s M.V. ze dne 11.11.2018

¹⁰¹ Osobní rozhovor s M.N.K. ze dne 11.11.2018

2.4.4. Další spolky

Mezi další spolky pečující o památky na Tachovsku patří například:

- **Spolek Bart** v Úterý, který byl založen v roce 2000. Motivem k založení byla rekonstrukce vzácných historických varhan v kostele. Spolek se v počtu šesti osob pustil do pořádání výstav a koncertů a postupně shromažďoval prostředky z dobrovolného vstupného. To se jim nakonec podařilo a díky velkorysé podpoře mnoha dárců, grantu Norských fondů (viz MAS Český Západ) a vstřícnosti kolegů z okolních neziskovek byly varhany roku 2011 rekonstruovány nákladem 3,5 mil. Kč. Hned následující rok po rekonstrukci zahájili nový projekt, který nově rekonstruované varhany oživil a pomohl je zpřístupnit i veřejnosti. Každé léto spolupřádají Mistrovský varhanní kurz v Úterý, kde se adepti varhanní hry ze středních a vysokých hudebních škol z České republiky i ze zahraničí věnují studiu autentické interpretace barokních varhanních děl. Rok 2015 byl pro spolek také důležitý, zvětšili počet svých členů na 20. Hned poté se rozhodli zakoupit zchátralý památkově chráněný dům čp. 69 na náměstí, zvaný Dům Na Růžku nebo také Turbovna, kterému vlivem zanedbané údržby hrozil zánik. Jejich cílem je vybudovat komunitní dům s kavárnou, historickou expozicí a infocentrem.¹⁰²
- **Spolek Domaslav**, založen v roce 1998, má v současné době ve výpůjčce od Biskupství Plzeňského kostel sv. Jakuba Většího a faru. O tyto památky se starají a opravují svépomocí a z grantových prostředků. Spolek v obci pořádá různé víkendové akce a dílny. Faru také zapůjčuje k pobytu i dalším neformálním skupinám nebo organizacím věnujícím se dětem a mládeži. Spolupracuje např. s Komunitou Noe, ZUŠ Trnka, ZUŠ Bedřicha Smetany, farností Plzeň, skautskými oddíly, již jmenovaným spolkem MAS Český Západ a s mnoha dalšími. V současné době má spolek 8 řádných členů a další přidružené členy.¹⁰³
- **Kulturní a okrašlovací spolek – KOS**. Kulturní a okrašlovací spolek vznikl v roce 2010 s cílem ochrany nejvýznamnějších hodnot na území města Planá a jeho okolí. Cílem tohoto spolku je realizovat, podporovat, rozvíjet a propagovat nekomerční aktivity s důrazem na kulturní, umělecké, sportovní a společenské aktivity, podporovat rozvoj místních komunit, místní produkce, umění a řemesel

¹⁰² O spolku. *Úterský spolek Bart [online]*. 2019 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://bart.utory.eu/spolek/o-spolku/>

¹⁰³ SPOLEK DOMASLAV. *SPOLEK DOMASLAV: Spolek místa a lidí [online]*. 2019 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.spolekdomaslav.cz/spolek/>

a zlepšovat kulturní a společenskou nabídku v území. Pořádá semináře, konference a také organizuje zájmové aktivity pro děti a mládež. Mezi současné projekty patří zejména Adopce nablízko (zjišťují historii smírčích křížů a dalších drobných památek a hledají k nim konkrétní osoby, které jsou ochotné se o ně starat). KOS pořádá jednorázové i pravidelné kulturní akce nebo sportovní aktivity. V roce 2014 otevřel naučnou stezku Voda PRO ŽIVOT v Plané, která se věnuje tématu vodních zdrojů v městě a jeho okolí.¹⁰⁴

- V roce 2008 byl založen **spolek Markyta**, pojmenovaný po Markytě Poměnické. Tento spolek se systematicky snaží zachránit kostel Nanebevzetí Panny Marie v obci Kšice, který je v havarijním stavu. Spolek má kostel ve správě a stará se o jeho obnovu. Bezúplatně si ho propůjčil od Římskokatolické církve na 99 let. Cílem spolku je z chátrající stavby udělat zabezpečený objekt.¹⁰⁵
- V roce 2005 byl založen **spolek MARTINUS**. Hlavním cílem je obnova a záchrana kulturního dědictví v oblasti Konstantinolázeňska, zejména záchrana a obnova kostela sv. Martina v obci Křivce. Kostel, který je od roku 1964 kulturní památkou, je zapsán na Seznamu nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice. Dalším cílem činnosti je kontakt s organizacemi dětí a mládeže jak v České republice, tak v zahraničí. Organizují různé projekty, kde se snaží zapojit návštěvníky do aktivit a tím nenásilnou formou vytvářet vztah ke kulturnímu dědictví. Hledají možnosti, jak vytvořit nové naučně poznávací stezky ve spolupráci se společnostmi pro cestovní ruch. Snaží se dělat vše proto, aby se z kostela nestala ruina a aby tato krásná stavba byla využívána i nadále. V prostorách chtějí vytvořit místo, kde bude prezentována historie i současnost tohoto kostela a celé této oblasti.¹⁰⁶
- **Spolek Poutníci od sv. Jana** v Okrouhlém Hradišti byl zřízen roku 2004. Stará se zejména o kostel sv. Jana Křtitele, který má novou střechu, fasádu, upraveno je i jeho okolí. Tento objekt by stále potřeboval opravy, ale ty už provedené zajistily jeho záchranu na několik dalších desetiletí. Po několika letech se podařilo dát do příjemného stavu nejen kostel a jeho okolí, ale i přilehlou náves. Spolek pořádá tradiční setkání – například cyrilometodějské, v září svatováclavské, dále také adventní koncerty, vánoční

¹⁰⁴ Kulturní a okraslovací spolek – KOS. *Hafan studio[online]*. 2013 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.hafanstudio.cz/okraslovaci-spolek/>

¹⁰⁵ Kdyby Markyta nezasáhla, kostel by jím spadl na hlavu . *Tachovský deník [online]*. 2015 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: https://tachovsky.denik.cz/zpravy_region/kdyby-markyta-nezasahla-kostel-by-jim-spadl-na-hlavu-20150205.html

¹⁰⁶ Občanské sdružení MARTINUS. *Občanské sdružení MARTINUS [online]*. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.martinus.wz.cz/sdruzeni.htm>

bohoslužby či letní výstavy obrazů.¹⁰⁷

- **Spolek Ronšperk** byl založen v únoru roku 2010 za účelem obnovy historické křížové cesty na vrchu Ronšperk. Spolek vede Miroslav Kaltenbruner. Předmětem činnosti je oprava 14 kapliček křížové cesty, která se nachází na Křížovém vrchu východně od města Stříbra.¹⁰⁸
- **Spolek na obnovu vesnice Svojsín** usiluje o obnovu kulturního a společenského života, obnovu českých národních tradic a zvyklostí na vesnici a o obnovu a zachování historických a kulturních památek a pamětihodností vesnice.¹⁰⁹
- V obci působí také **Spolek pro kostel a faru ve Svojsíně**, který vypomáhá při přípravách kostela na kulturní akce, zejména na koncerty pořádané obcí. Mimo koncertů se v kostele také konají zahradní slavnosti.¹¹⁰
- **Spolek na obnovu obce Hněvnice**. Jeho hlavním cílem je obnova památek v obci a blízkém okolí. Bohužel, místní Kostel Všech Svatých byl již v roce 1969 zbourán. Spolek se zaměřuje na další památky, také většinou v dezolátním stavu.¹¹¹
- **Spolek STROM** vznikl na základě nespokojenosti s nedostatkem kulturního, sportovního a společenského vyžití ve Stříbře. Spolek vznikl roku 2003, kdy Stříbrští Občané Městu používali pro zjednodušení zkratku STROM. Snaží se o rozvoj kulturnosti města. Mezi jeho činnosti patří pořádání vlastních kulturních, společenských a sportovních akcí včetně podpory ostatních pořadatelů. Dále chtějí podporovat regionální tradice a zvyklosti, obnovu historických a kulturních památek, propagaci města Stříbra a jeho reprezentativní vzhled.¹¹²

¹⁰⁷ Obec Konstantinovy Lázně. Základní informace. *Konstantinovy Lázně [online]*. 2019 [cit. 2019-02-15].

Dostupné z: <https://www.konst-lazne.cz/m/svihak-domorody/spolky-sdruzeni/poutnici-od-sv-jana-os/>

¹⁰⁸ Sdružení Ronšperk: vzkříšení křížové cesty na vrchu Ronšperk. O nás. *Ronšperk [online]*. 2019 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.ronsperk.cz/o-nas>

¹⁰⁹ SPOLEK ZA OBNOVU VESNICE SVOJŠÍN. *Oficiální stránky města Svojsín [online]*. 2019 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.svojsin.cz/spolky/spolek-za-obnovu-vesnice-svojsin/?peshowing=3>

¹¹⁰ SPOLEK PRO KOSTEL A FARU VE SVOJŠÍNĚ. *Oficiální stránky města Svojsín [online]*. 2019 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.svojsin.cz/spolky/spolek-pro-kostel-a-faru/>

¹¹¹ Spolek Hněvnice. *Spolek Hněvnice [online]*. 2018 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.spolekhnevnice.estranky.cz>

¹¹² Kdo jsme?. *Spolek STROM [online]*. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://strom.stibro.net/showpage.php?name=onas>

2.5. Příklady obnovy církevních památek na Tachovsku

2.5.1. Kostel sv. Vavřince v Sulislavi

Kostel sv. Vavřince v Sulislavi je nejvýznamnější památkou a dominantou obce. První zmínky o jeho existenci pocházejí ze 14. století. O tři století později byl kostel rozšířen o obdélníkové kněžiště a sakristii. Zachoval si gotické portály a křížové klenby s profilovanými žebry. V interiéru zaujmou zejména bohatě vyřezávané akantové oltáře z počátku 18. století. Nejprve obec zrestaurovala samotný kostel, celkové náklady přesahovaly dva miliony. Deset procent z celkové částky investovala obec Sulislav, na zbývajících devadesát procent byla poskytnuta dotace z Programu rozvoje venkova České republiky prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu. Po samotném restaurování kostela na přelomu roku 2009 a 2010, se po osmi letech dostal na řadu i barokní oltář. Na obnovu kostela dostala Sulislav dotace z evropských a státních fondů, pak požádala o další dotace i na opravu inventáře.¹¹³

Restaurování bočního oltáře Panny Marie v kostele sv. Vavřince v Sulislavi trvalo půl roku. Na restaurování téměř 300 let starého oltáře pracoval restaurátor Jakub Kándl. Celkové náklady na obnovu činily 577 tisíc korun. Na více než polovinu nákladů byly poskytnuty dotace z Plzeňského kraje ve výši 200 tisíc korun a také Ministerstva kultury, které poskytlo 150 tisíc korun. Byla odstraněna bílá barva a oltář získal zpět původní zlatou polychromii, dokonce se našla destička s latinským textem o posvěcení oltáře pražským světícím biskupem Janem Rudolfem Šporkem v roce 1735. Vrchol bočního oltáře je vyzdoben dřevěným reliéfem se sv. Josefem. Na konzolách po jeho stranách byly dříve umístěny sochy sv. Václava a sv. Longina. Původní pozdně barokní obraz se bohužel nedochoval. Na konci 19. století byl nahrazen plátnem od malíře Adolfa Pergela z roku 1888. Jde o kopii Sixtinské madony Raffaela Santiho, která je dnes umístěna v Galerii starých mistrů v Drážďanech.¹¹⁴

2.5.2. Křížová cesta na vrch Ronšperk

Křížová cesta na vrchu Ronšperk má celkem 14 zastavení, z původních výjevů z poslední cesty Ježíše Krista se dochovalo jen pět kusů. Cesta je zajímavá tím, že výjevy na kachlích byly zpracovány technikou holandského fajáns. O záchranu 14 kapliček se postaral spolek Ronšperk. V roce 2010 připravil projekt na záchranu památky a o rok později prošly kapličky stavební obnovou. Další fáze rekonstrukce kapliček zahrnovala obnovu 14 obrazů. Ty

¹¹³ Sulislavský kostel se dočkal oprav. *Tachovský deník.cz [online]*. 2009 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: https://tachovsky.denik.cz/zpravy_region/sulislavsky-kostel-se-dockal-oprav20091105.html

¹¹⁴ V kostele v Sulislavi byl obnoven barokní oltář. *Pro památky [online]*. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/plzensky-kraj/opravene-pamatky/v-kostele-v-sulislavi-bylo-obnoven-barokni-oltar/4283/>

zpracovali keramik František Švancar a akademický malíř Ivan Komárek přenesením obrazů právě již zmíněnou technikou holandského fajáns, nebo takzvaného cibuláku. O jejich instalaci do kapliček se pak postarali Ladislav Kůs a jeho syn ve spolupráci s autorem Ivanem Komárkem a Miroslavem Kaltenbrunerem ze spolku Ronšperk. Před samotnou instalací byly kachle vystaveny ve stříbrském muzeu. Stavební obnova byla provedena za cenu zhruba 600 tisíc korun. Spolek vložil do realizace 90 tisíc korun. Získal také dotaci z Evropského fondu pro regionální rozvoj ve výši 85 % rozpočtu projektu. Město Stříbro poskytlo půjčku ve výši 510 tisíc korun. Rozpočet na výtvarné provedení obrazů pro kaple křížové cesty představuje částku 800 tisíc korun. Z Česko-německého fondu budoucnosti získal spolek 300 tisíc korun. Partner sdružení, spolek Goldene Strasse z Altenstadtu v Bavorsku, přispěl částkou 80 tisíc korun.¹¹⁵

2.5.3. Klášter Kladruby

Klášter v Kladrubech je jednou z nejvýznamnějších památek celého Plzeňského kraje. Už v roce 1125 alespoň zčásti stál klášterní kostel zasvěcený Panně Marii. Klášter sřežící stezku z Prahy do Norimberka byl místem důležitých politických událostí, s jeho historií souvisí například smrt Jana z Pomuka, později uctívaného jako Jan Nepomucký. Klášter získal svou podobu v baroku, kdy zde pracoval Jan Blažej Santini-Aichl i Kiliána Ignác Dietzenhofer. Dne 26. srpna 1785 se ale prosadilo jeho zrušení ve prospěch zachovaného františkánského kláštera v Tachově.¹¹⁶ Santiniho klášterní kostel však dále sloužil pro potřeby obce Kladruby. Dnes je klášter ve správě Národního památkového ústavu.

V klášteře Kladruby roku 2012 skončila po osmi letech rozsáhlá rekonstrukce nového konventu. Úpravy zhruba za 93 milionů korun budovu zachránily, některé její části byly v havarijním stavu. Stěžejní byla rekonstrukce krovů, střech a části fasád, s využitím původních technologií. Památka má zpět svůj barokní vzhled. „*Svým významem a rozsahem je dokončená stavba největší akcí obnovy památkových objektů ve správě plzeňského památkového pracoviště. Před zahájením akce v roce 2004 byl objekt ve velmi špatném stavu, místy havarijním,*“ řekl David Růžička z plzeňského pracoviště Národního památkového ústavu. Původní barokní krovky a střechy poničil v roce 1875 velký požár. „*Západní křídlo mělo sice střechu celou, ale s poškozenou krytinou, ta na severním křídle byla provizorní a neměla barokní tvar, dalšímu křídlu chyběla střecha 40 let,*“ uvedl kastelán Milan Zoubek. Část krovů byla dokonce napadena dřevomorkou. Památka postavená nejspíše podle projektu Kiliána

¹¹⁵ Křížová cesta na vrchu Ronšperk je kompletně opravena. *Pro památky[online]*. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/plzensky-kraj/opravene-pamatky/krizova-cesta-na-vrchu-ronšperk-je-kompletne-opravena/1158/>

¹¹⁶ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době Josefských reforem*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013, s. 44-78. ISBN 978-80-261-0250-2.

Ignáce Dietzenhofera, tak dostává zpět barokní vzhled. Odborníkům pomohla dochovaná původní dokumentace i nová zpracovaná studie zastřešení. Opraveny byly i fasády kolem rajského dvora a hlavního východního průčelí. Součástí prací byly i další rekonstrukce a restaurování kamenických a štukových prvků, slunečních hodin, sochařské výzdoby atiky hlavního průčelí, dvojice soch vstupního portálu a měděných tepaných chrličů.¹¹⁷

2.5.4. Socha Vítězného Krista v Kladrubech

V Kladrubech je vedle kláštera také socha Vítězného Krista, která do nedávna byla neobjevená. Miroslava Válová to uvedla jako příklad pro ty, kteří také objeví takovýto skvost: *„Takovou zajímavostí je, že, každý Čech, každé sdružení může požádat o vyhlášení památky, nebo objektu, které zmapuje. My jsme právě takhle nechali zapsat památku v Kladrubech. Socha Vítězného Krista. Nebylo to zapsané a byl to Matyáš Braun, v lese, úplně zapomenutý.“*¹¹⁸

Kolegyně Martina Niubó-Klouzová, která sochu objevila společně s Miroslavou Válovou, dodala: *„Autorství je sporné, ale každopádně umělecká hodnota té památky je velmi vysoká, ať už to dělal sám Braun, nebo jeho dílna. To je opravdu nádherná věc, na dohled od Kladrubského kláštera. Je to sice vedeno jako socha vítězného Krista, já si myslím, že je to spíše vidění sv. Petra. To ano, to je třeba velmi hodnotná věc, která byla na pokračí zkázy a kterou se povedlo zrestaurovat, zachránit a stojí za zmínku. Není to jediná památka z těch, která se opravila a až po té se vyhlásila památkou, protože to souvisí s tím, že NPÚ toho má hodně, a tím, že by ji zapsali, by ji museli zařadit do bližšího restaurování a nevědělo se, jak to bude s financemi.“*¹¹⁹

2.5.5. Kostel v Halži

Jediná kulturní památka v obci Halže, kostel sv. Jana a Pavla se také těší z obnovy. Částečně zborcenou věž, zvon a hodiny opravila Halže za 2,1 milionu korun. Halže byla na Tachovsku první vesnicí, která si zchátralý kostel vzala do svého majetku a opravuje ho. Obec v první řadě opravovala věž z tesaných kvádrů, která částečně spadla, a také zvon a hodiny na věži. Dále se mělo opravit zdivo, střechu, venkovní fasádu, vnitřek a sanovat kostel od vlhkosti. Obec na počátku roku 2008 přistoupila na návrh plzeňského biskupství a kostel na

¹¹⁷ Klášter Kladruba za víc než 90 milionů korun opravil nový konvent. *Pro památky [online]*. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/plzensky-kraj/opravene-pamatky/klaster-kladruby-za-vic-nez-90-milionu-korun-opravil-novy-konvent/860/>

¹¹⁸ Osobní rozhovor s M.V. ze dne 11.11.2018

¹¹⁹ Osobní rozhovor s M.N.K. ze dne 11.11.2018

sebe nechala převést, aby dál už nechátral. Při převodu musela Halže slíbit, že památka i nadále bude sloužit církevním obřadům. Obec v kostele mimo jiné také pořádá menší kulturní akce.¹²⁰

2.5.6. Kostel a fara ve Svojšíně

Spolek usilující o záchranu kostela a fary ve Svojšíně se stará o obnovu památky, z větší části už bylo dokončeno restaurování interiéru. V současné době probíhají restaurátorské práce na samotném hlavním oltáři a také na menších bočních oltářích. Tyto práce jsou z větší části financovány z dotací poskytnutých Ministerstvem kultury ČR a částečně i z příspěvků farnosti a spolku. Fara už má novou střechu a na její obnovu navázala rekonstrukce stropu, který je ovšem více poškozený, než se původně zdálo.¹²¹

2.5.7. Kostel sv. Prokopa v Lestkově

Kostel v obci Lestkov má v současnosti už novou střechu a měděnou věž (původní krov a střecha lodi se propadly v říjnu 1993). Malý přístavek u věže je ale bez střechy, má jen zbytky krovů. Byla zde dozděna korunní římsa a horní část zdiva štítu v průčelí. Bohužel fasáda je stále zničena a v zadní stěně je svislá prasklina. Okna jsou rozbitá, místo dveří jsou mříže. Nahrubo byla nově omítnuta kruchta v kostele. Pozemek s kostelem patří církvi, která v letech 2013–2014 nechala obnovit zastřešení lodi s využitím dotace z Programu rozvoje venkova, přičemž dřevo na nový krov věnovala samotná obec Lestkov ze svých obecních lesů.¹²²

Uvnitř byl úplně zpustošený. Jak uvedla Marie Válová: „*Na něm jsme pracovali x let, až jsme se jednoho dne dostali na dlažbu. Až třeba po páté co jsme tam byli, jsme našli obraz vyříznutý z rámu, který byl zmuchlaný, vypadal jako kus hadru a já ho chtěla vyhodit. Nakonec to bylo velikonoční plátno, co se přehazuje přes hlavní oltář na Velikonoce, bylo o ukřižování Krista, teď už zrestaurované.*“¹²³

¹²⁰ Halže na Tachovsku opravila část kostela. *Pro památky [online]*. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/plzensky-kraj/opravene-pamatky/halze-na-tachovsku-opravila-cast-kostela-svou-jedinou-pamatku/486/>

¹²¹ SPOLEK PRO KOSTEL A FARU VE SVOJŠÍNĚ. *Oficiální stránky obce Svojšíň [online]*. Svojšíň, 2019 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <http://www.svojsin.cz/spolky/spolek-pro-kostel-a-faru/>

¹²² Kostel sv. Prokopa. *Poškozené a zničené kostely, kaple, synagogy: v České republice [online]*. 2019 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://www.znicenekostely.cz/?load=detail&id=6409>

¹²³ Osobní rozhovor s Marií V. ze dne 22. 03. 2019

3. MOŽNOSTI OBNOVY A VYUŽITÍ SAKRÁLNÍCH PAMÁTEK

3.1. Motivace a bariéry záchrany a péče o sakrální památky

Při záchraně sakrálních památek vstupuje do hry mnoho aktérů, a každý z nich má trochu jinou motivaci, jiné možnosti a také různé bariéry. Hlavní cíl, pokud jej dostatečně zobecníme, může být ale stejný, je jím záchrana památky. K jeho dosažení je třeba, alespoň zčásti, postupovat společně a znát své postoje. Hlavními aktéry jsou farnosti, obce, neziskové organizace a současní i bývalí občané. O záchranu sakrálních památek mají zájem všechny popsané skupiny. Jejich pohnutky jsou možná odlišné, ale obecný cíl je stejný. Proto je velmi žádoucí hledat jakékoliv metody a cesty spolupráce, partnerství, vzájemného doplňování svých aktivit, vhodného rozdělení úkolů a tak dále.

Jak uvádějí autoři knihy *Práce jako na kostele*, jako nejvhodnější a z dlouhodobého pohledu nejvýhodnější se jeví trojstranná spolupráce farnosti, obce a neziskové organizace na organizaci a řízení záchrany kostela, obohacená o zapojení současných a bývalých obyvatel. Potenciálem je bezpochyby samotné dědictví regionu a to právě sakrální památky. Možností využití je celá řada a tak zbývá jen najít cestu, jak tyto dvě osy – lidi a sakrální památky – propojit ke vzájemnému prospěchu. Je zřejmé, že ačkoliv je potenciál regionu jakkoliv silný, nestačí pravděpodobně na záchranu všech poničených kostelů.¹²⁴

3.2. Možnost současného využití památek

- Využití k liturgickým účelům

Vzhledem k malému počtu věřících se ve většině kostelů již neprovádí pravidelné bohoslužby, ale v případě zájmu by se jistě našla ochota farářů je obnovit. Mše lze pořádat

¹²⁴ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství. s. 68., ISBN 978-80-904713-0-6.

alespoň příležitostně, například mše pout'ové, s doprovodným programem. Tak se vhodně připomene původní účel těchto staveb.¹²⁵

- **Umělecké workshopy**

Příkladem takovéto možnosti může být kostel sv. Prokopa v Lestkově, kdy se malovala okna. V tomto případě dílo teprve vzniká. Na jeho vytváření se podílí umělec sám, nebo zapojuje i diváky. To jim umožní ještě více vtáhnout se do dění a podpoří pocit skutečného spolupodílení se na záchraně.¹²⁶

- **Výstavy a umělecké instalace**

Kostel, nebo alespoň jeho části, může posloužit i jako výstavní prostor. Pro tento způsob prezentace se hodí spíše současné umění, které dobře kontrastuje s historickou stavbou.¹²⁷

Příkladem, kdy tento způsob využití objektu vedl k jeho záchraně, může být projekt Jakuba Hadravy v kostele sv. Jiří v obci Luková. V roce 2012 sem v rámci své bakalářské práce umístil dvaatřicet sádrových soch duchů, které měly znázorňovat věřící. Z chátrajícího kostela se tak stalo velmi turisticky navštěvované místo. Na opravu střechy pak poslalo ministerstvo milion korun.¹²⁸

Projekty studentů plzeňské Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara byly provedeny na více kostelech, v okrese Tachov například v kostele Panny Marie v Otíně nebo také v kostele sv. Máří Magdaleny v Krasíkově.¹²⁹

- **Koncerty**

Koncerty jsou vnímány jako jedno z nejčastějších neliturgických využití. Nezřídka v kostelech vystupují i různí alternativní hudebníci, jejichž produkci dodává prostor kostela zvláštní atmosféru. Kostel je svou akustikou ideálním místem pro hudební vystoupení. Výtěžky z dobrovolných vstupných na benefičních koncertech, může také přispět do rozpočtu záchranných prací.¹³⁰

¹²⁵ Ibidem., s. 149.

¹²⁶ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství. s. 150., ISBN 978-80-904713-0-6.

¹²⁷ Ibidem, s. 151.

¹²⁸ Výstava Jakuba Hadravy. *Luková: kostel sv. Jiří [online]*. Luková, 2014 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <https://www.lukova-kostel.cz/vystava>

¹²⁹ Specific landart. *Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara [online]*. 2016 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <https://fdu.zcu.cz/cz/1416-specific-landart>

¹³⁰ KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. *Práce jako na kostele*. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství, s. 154. ISBN 978-80-904713-0-6.

Další možností jsou divadla a performace, Významný je také rozvoj slavností a obnova tradic. Takovýmto příkladem slavností můžou být například Chlebovomáslové slavnosti či Slavnosti jablek na Krasíkově.

Miroslava Válová se vyjádřila k Slavnostem jablek takto: „*Na začátku toho stálo Pomožme si sami, vymýšleli jsme to pro sady v Krasíkově, po celém obvodu Krasíkova byly sady. V Černošíně byly například třešňové sady, dnes je tam pouze jeden. Chtěli jsme upozornit na to, že dřív tady ovocnářství bylo, tak jsme vymysleli slavnosti jablek. Ze začátku se scházelo 40 lidí, potom 400, nyní přes 4000. Loni se nám povedlo vybrat přibližně 84 tisíc korun na dobrovolném vstupném pro Mikroregion Konstantinolázeňsko, jenž se společně s obcí Kokašice o vrch stará.*“¹³¹

¹³¹ Osobní rozhovor s M.V. ze dne 11.11.2018

ZÁVĚR

Primárním cílem této bakalářské práce bylo určení specifík okresu Tachov a zohlednění současného stavu památek v této oblasti. Mezi hlavní důvody ohrožení a ničení památek patří nejen záměrné ničení, či neodborný restaurátorský zásah, ale především nedostatečná údržba spojená s neustále chybějící vazbou obyvatel k památkám. Památková péče se v České republice řídí zákonem č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči. Cílem zákona o státní památkové péči je komplexní péče o kulturní památky, jejich zachování, ochrana, obnova a jejich začlenění do životního prostředí a uplatnění ve společnosti. Památková péče je zasazena do kontextu veřejné správy, včetně vnímání veřejného zájmu na zachování kulturních památek a historického vývoje památkové péče.

Historie pohraničí měla největší vliv na současný stav památek. Převážná většina památek na Tachovsku byla postavena obyvateli, jejichž potomci zde nežijí. Nově příchozí po roce 1945 byli často protestanti nebo pravoslavní, kteří neměli vztah k místním, náboženským památkám. Dokonce některé ničili i záměrně. Význam kostelů, křížků, kapliček a božích muk býval nedoceněn. Hlavní příčinou je také zestátnění majetku dle § 11 zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem v roce 1949. Církev přišly o svůj majetek, o své kostely i fary. Dnes se jim majetky navracejí v restitucích, ale už zničené, v havarijním stavu. V pohraničních obcích ale především nežije takřka nikdo, kdo by tyto památky užíval. Tím přichází na řadu spolky pro obnovu a záchranu památek, které jsou v dnešní době pro pomoc památkám velice důležité.

V práci popisují jak spolky, které působí celostátně, tak i místní na Tachovsku. Místy jsem vkládala části osobního rozhovoru s členkami spolku Pomozme si sami a sochařkou/restaurátorkou a pracovnící Národního památkového ústavu. Fyzickou opravou je ale učiněn pouze první krok ke komplexní obnově stavu památek, důležitým aspektem je, aby lidé vnímali hodnotu a důležitost památek pro budoucí generace. Na konci práce jsou zohledněny bariéry, překážky pomoci památkám, a jejich možnosti záchrany a využití sakralních památek v současnosti.

RESUMÉ

This undergraduate thesis deals with restoration and rescue of monuments, especially in the Tachov region and the condition of monuments there.

In the introduction part of the thesis, I define the meaning of the term monument and then I describe what requirements are needed in order to declare a monument as a cultural monument. I draw a distinction between different types of monuments such as movable and immovable monuments, technical and artistic monuments, and most importantly, divisions for work, church and secular monuments. Thereafter, I describe the legal framework of cultural heritage protection in the Czech Republic. I write about heritage care and its structure. The following parts deal with particular instruments for protection of cultural monuments in accordance with contemporary legislation. The care of monuments is placed in the context of public service.

The practical part of the thesis begins with the characteristics of the Tachov region, its basic data and history, and the information about its most important towns. In the thesis, I write about different associations and describe their aim to restore and save monuments. I also include some parts of personal interviews which I took with the members of the non-profit organization Pomozme si sami and with a restaurateur and a worker of the National Heritage Institute. For instance I chose a few examples of sacral restoration monuments in Tachov region.

The thesis also includes evaluation of obstacles of rescue and examples of the use of religious monuments in the present day.

PŘEHLED PRAMENŮ

Použitá literatura:

RIEGL, Alois. Moderní památková péče. Praha: Národní památkový ústav, 2003, ISBN 80-86234-34-7.

DOBOSZ, Piotr. Administracyjnoprawne instrumenty kształtowania ochrony zabytków. Wyd. 1. Kraków: "Dajwór", 1997. ISBN 83-902-6131-6.

VARHANÍK, Jiří. Zákon o státní památkové péči: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, xxxii, 1161 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 9788073576592.

ELIADE, Mircea. Posvátné a profánní. Praha: OIKOYMENH, 2006, ISBN 80-7298-175-7.

BUKAČOVÁ, Irena, Tomáš HÁJEK a Vratislav NEJEDLÝ. Památky Plzeňského kraje: Koncepce podpory státní památkové péče v Plzeňském kraji. Plzeň: Plzeňský kraj - Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, 2004, ISBN 80-239-3193-8.

KESNER, Ladislav. Marketing a management muzeí a památek. Praha : Grada Publishing, a.s., 2005.

LOREZNOVÁ, Helena, PETRÁSOVÁ, Taťána. Fenomén smrti v české kultuře 19. století. Praha : Koniasch Latin Press, 2001.

NEŠPOROVÁ, Olga. Veřejná připomínka smrti – pomníčky u silnic obětem dopravních nehod. Sociologický časopis, 2008, Vol. 44, No.1.

SLÁDEČEK, Vladimír; POUPEROVÁ, Olga. Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly). 2. vyd. Praha: Leges, 2014, 494 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-48-9.

JURNÍKOVÁ, Jana. Úloha správního soudnictví při ochraně veřejného zájmu na pozadí památkové péče. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, Právnická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7160-339-9.

HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxxiv, 792 s. Beckovy právnické učebnice, ISBN 978-80-7179-254-3.

MERRYMAN, John Henry. The Public Interest in Cultural Property. California Law Review. 1989, vol. 77, issue 2. DOI: 10.2307/3480607

FUNK, Lukáš, Karolína PAUKNEROVÁ, Michal RAK, Klára STROHSOVÁ, Radek SVĚTLÍK a Tereza ZÍKOVÁ. Tachovsko: krajina v paměti. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014, ISBN 978-80-261-0423-0.

SOUKUP, Jan a Luděk KRČMÁŘ. Ohrožené kostely: příběhy staveb, které už brzy nemusí být. Dominanty, 2007. ISBN 978-80-254-4407-8.

KVASNIČKOVÁ, Kateřina, Honza FLORIAN, Miroslava VÁLOVÁ a Štěpánka BLAHOVCOVÁ. Práce jako na kostele. 2. vydání. Český Západ - Místní partnerství, ISBN 978-80-904713-0-6.

KRČEK, Jakub. Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době Josefinských reforem. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013, ISBN 978-80-261-0250-2.

Internetové zdroje:

www.npu.cz
www.pamatkovykatalog.cz
whc.unesco.org
www.mkcr.cz
www.czso.cz
www.propamatky.info
www.tachovsko.com
www.omniumos.cz
www.mascz.cz
www.plzen.cz
bart.utery.eu
www.spolekdomaslav.cz
www.hafanstudio.cz
tachovsky.denik.cz
www.martinus.wz.cz
www.konst-lazne.cz
www.ronsperk.cz
www.svojsin.cz
www.spolekhnevnice.estranky.cz
strom.stribro.net
www.znicenekostely.cz
www.lukova-kostel.cz
fdu.zcu.cz

Právní předpisy a soudní rozhodnutí:

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách
Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení)

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 6. 2014, č. j. 10 A 16/2014 - 49
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 A 106/2002 – 81.

Vyhláška č. 66/1988 Sb., vyhláška ministerstva kultury, kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů

PŘÍLOHY

Rozhovor č. 1 : Miroslava Válová a Martina Niubó-Klouzová

Dne: 11. 11. 2018

Mgr. akad. soch. Martina Niubó-Klouzová

-sochařka, věnuje se restaurování památek, většinou v exteriéru, z různých materiálů, se speciálním zaměřením zejména na kámen.

Miroslava Válová

-vystudovaná učitelka mateřské školy, učila výtvarnou výchovu na škole v Černošíně, členka Místní akční skupiny (MAS) Český Západ a sdružení Pomozme si sami.

SN - Jak jste se k této práci dostala?

MN- Studovala jsem střední uměleckou školu, a protože jsem se nedostala na VŠ, po maturitě jsem si našla místo u kameníků, kde jsme restaurovali, sekali do kamene, a také opravovali v Praze na Strossmayerově náměstí kostel sv. Antonína z Padovy, tam jsem pracovala dva a půl roku, pak do toho přišla revoluce a vzali mě na VŠ. Po dokončení studia na VŠ jsem se mimo svých sochařských aktivit věnovala i restaurování. Zhruba v té době jsem začala spolupracovat s Miroslavou Válovou na obnově pamětních křížků.

MV- Už od dětství jsem ve styku s památkami, například babička mě někdy vzala do kostela a podobně. A celkově, protože pocházím z Jižních Čech, památky měly určitou vážnost a byly udržovány, kdežto tady to bylo naopak. Když jsme potom přišli sem, tak mi nejvíce zaujal kostel ve Vysokém Sedlišti, tohle by u nás v JČ být nemohlo, že by vyhořela střecha na věži a nikdo se o ni nezajímal 50 let. Postupně potom mě tady začaly zajímat i jiné památky a tím, že jsem učila ve škole v Černošíně výtvarnou výchovu, tak jsem k tomu měla blízko, říkala jsem dětem i o památkách. Říkala jsem jim, že památky je třeba chránit, třeba s nimi pracovat.

Lidské ruce ty památky postavily, lidské ruce dovolily, aby byly zničeny, a jen lidské ruce je mohou zase obnovit a zachránit. Právě takové ruce jsme objevili v kostele sv. Prokopa v Leskově, kde byla vytlučena všechna okna. V jednom z nich zůstalo torzo, na kterém byly vyobrazené lidské ruce, které se navzájem dotýkají, a na základě tohoto střepu vzniklo motto pro vznikající občanské sdružení Pomozme si sami, bylo založeno společně s dětmi v Černošíně. Dnes jich zůstalo v organizaci jen pár. Ve škole už roky neučím, ale jsem pořád předsedou spolku Pomozme si sami.

SN - Proč si myslíte, že tady památky chátrají a proč to lidi nezajímá?

MV- Nedá se tak úplně říci, že je to nezajímá, oni k tomu spíše nebyli nikdy vedeni. Nemají vztah k tomu místu, protože sem přišli po válce, byli zde nový a nemají ke zdejší krajině a památkám ten správný vztah. Na Moravě nebo v Jižních Čechách žijí lidé v jednom statku, v jedné vsi po staletí. Například náš rod je na jednom gruntě již od 16. století.

MN- U nás v okolí Prahy na to má velký vliv ideologie, tam lidé léta žili, ale také se to tam neopravovalo. Tam je ta situace podobná. Je to dáno tím, že v okolí Prahy měli velký vliv komunisté.

MV- Ve Středních Čechách bylo také vystěhování, byl tam velký vojenský německý prostor, a také tam došlo k vystěhování, Štěchovice, Brdy, až k Sedlčansku...

MN- Společenská situace tomu nepřála. Vše, co mělo náboženské téma, bylo potlačováno.

MV- Tady další věci, bylo to, že Němci byli povětšinou katolíci, všechny památky tady byly katolické, kdežto dosídlovali to zde převážně evangelíci – protestanti. Černošín je převážně dosídlený protestanty, Lestkov také, tam bylo pouze pár katolických rodin ze Slovenska. Katolické památky byly veliké, kostel v Černošíně i Lestkově je památka, ale chodily do něj pouze dva nebo tři lidé. Vztah ke katolickým věcem nebyl, ani k drobným památkám, které upomínaly na původní německé obyvatelstvo. Někteří vypráví, že jeho dědeček protestant zporážel mnoho křížků. Hodně se ale také památek zničilo, když se třeba rozorávalo pole.

MN- Některé památky se ničily záměrně, spousta ale nedbalostí a lidi si hodnotu těch věcí neuvědomovali. Ani tu uměleckou hodnotu, ani kulturně historickou. Když se stalo, že někdo památku porazil např. traktorem, většinou to tak nechal být.

MV- Někdy se našel někdo, kdo si ji vzal domů, například sochu sv. Antonína u Slavic, nebyl tam dlouhá léta, byl zde místo něj pouze křížek. Pak jsme zjistili, že ho má nějaký pán v Kořenu, který kdysi byl agrotechnik, sochu někdo porazil traktorem a on si ji vzal domů. Potom se však přestěhoval a vzal si ji sebou do severních Čech. Když jsme se to dozvěděli, napsali jsme mu,

jestli nám ji vydá, že ji opravíme. Pán ji vydal s tím, že pokud se vrátí na místo, tak ji rád předá. Tímto ji vlastně zachránil.

MN - Spousta lidí si ty artefakty vzala domů a právě tím to i zachránila. Nikdo to v té době nebral jako krádež.

MV - Nahoře na Záhoří, když se kaplička opravila, a potom tam nic z inventáře nebylo, pan starosta navrhoval, že se tam něco dá, aby to nebylo prázdné. Já jsem mu ale říkala, že pokud si tam lidé něco budou chtít dát, tak že si to tam sami přinesou. Hned první obnovené Chlebovomáslové slavnosti, které jsme tam pořádali, přišel p. Hájek a přinesl madonku, kterou odtamtud kdysi odnesla paní Zítková, jediná Němka, která zůstala v Černošíně. Odnosla ji domů, když kaplička byla zničena a když umírala, předala ji p. Hájkovi a řekla, ať jí tam vrátí, až bude kaplička opravená.

SN - Jak přesně se snažíte o obnovu památek?

MV - Bereme k tomu hlavně děti a v tom se lišíme od ostatních občanských sdružení, které zachraňují památky. Většinou to funguje tak, že třeba domaslavské občanské sdružení má kostel v Domaslavi, stará se o něj a zachraňuje ho. V Okrouhlém Hradišti jsou zase poutníci z Okrouhlého Hradiště, a ty mají zase na starosti svůj kostel. My nemáme žádný domovský kostel, ale ve své podstatě spíše pomáháme ostatním s tím jak si nechat udělat projekt, radíme jim jak vypracovat určitý projektový, restaurátorský záměr apod. A hlavně pracujeme s dětmi a mládeží, děláme s nimi letní tábory, kde je jako jedna z aktivit záchrana nebo obnova nějakého místa, v současné době jsou to především zaniklé obce: Záhoří, Milkov a Horní Víška. Nejvíce se pohybujeme na Konstantinolázeňsku.

MN – Ono to šlo ruku v ruce, Mirka začala aktivitu s dětmi, založili občanské sdružení a hledali někoho, kdo by se zapojil a v té době jsme se seznámily. Začala jsem sem jezdit před dvaceti lety a tím, že jsem měla praxi v restaurování, jsme společně začaly od křížků, pak jsme společně dělaly přednášky pro občany např. ohledně toho, jak by mohli pomoci s opravou drobných památek ve veřejném prostoru. Já opravovala, oni třeba prořezávali stromy, uklízeli okolí. Někdy se udělala beseda, jak mají postupovat, když něco takového najdou, aby věděli, na koho se mají obrátit, jak o ty památky pečovat i třeba jen tím prořezem nebo základní ošetření jako očištění od mechů a lišejníků, odkopání porostů, omytí.

SN - Na SŠ jsme se učili, že "Laický zásah" může mnohdy více uškodit, než aby mu to pomohlo? Nevztahuje se na to nějaký zákon, že to může provádět jen určitý zmocněný člověk?

MN – Ano, památky, které jsou zapsány v památkovém rejstříku, na ty se vztahují tato pravidla, že to musí dělat odborník, který má povolení od ministra kultury. Ale třeba letos dělám tři věci, které jsou docela umělecky hodnotné, ale nejsou zapsané jako památky, protože nebyly středem zájmu, válely se v příkopech a podobně. Právě křížky a takovéto drobné památky většinou nejsou nijak památkově chráněny. Všechny památky nemá možnost NPÚ obstarat, v tomto případě ty lidi mohou něco dělat a vypomoci.

Předtím se o to lidé starali (před 2. světovou válkou) udržovali památky v nějakém stavu, po válce ta péče už nebyla taková.

MV- Za první republiky až do 1948 roku platilo to, že když byly památky na něčím pozemku, tak se o to musel starat.

MN- Já si dokonce myslím, že to platí dodnes.

MV- Myslím, že to zrušili a teď to opět platí, ale mezitím bylo období, kdy se o to nikdo neměl povinnost starat.

MN - Po druhé sv. válce se památky sice udržovali, ale spíše památky v centru ve větších městech, ty hlavní, nejcennější, malé byly úplně stranou.

SN - Co má člověk udělat, pokud se chce zapojit a chce pomoci?

MN - Člověk by se měl v první řadě obrátit na obec, ta pak na obec s rozšířenou působností - ta má svého přiděleného památkáře, který není z NPÚ, ale působí místně.

SN - Kolik se Vám povedlo vybrat?

MV - Je to různé, děláme např. Tříkrálové sbírky na Lestkov, nebo potom na různých akcích Chlebovomáslavské slavnosti...

MN - To se také hodně změnilo, dříve dávalo dotace hlavně ministerstvo kultury, pouze na význačné památky, ale teď jsou i fondy z ministerstva zemědělství i z jiných, např. ministerstva místního rozvoje. Tyhle podmínky se určitě hodně zlepšily, dřív sehnat peníze na opravu památky, která není v centru dění bylo složité. Obce na to také přispívají nějakým svým dílem. Dříve to bylo hodně těžké získat něco z oficiálních zdrojů, tím cennější bylo, pokud se něco povedlo získat od lidí.

MV - Evropská unie hodně přispívá na památky. Pak existují fondy jako: Norské fondy, Švýcarské fondy.

SN - A Slavnosti jablek? S tím jste také měli něco společného?

MV- Na začátku toho stálo Pomozme si sami, vymýšleli jsme to pro sady na vrchu Krasíkově. Kdysi byly po celém obvodu Krasíkova sady. V Černošíně byly například třešňové sady, dnes je tam pouze jeden. Chtěli jsme upozornit na to, že dřív tady ovocnářství bylo, tak jsme vymysleli slavnosti jablek. Ze začátku se scházelo 40 lidí, potom 400, nyní přes 4000.

Loni se nám povedlo vybrat přibližně 84 tisíc korun na dobrovolném vstupném pro Mikroregion Konstantinolázeňsko, jenž se společně s obcí Kokašice o vrch stará.

MV- Také jsme měli období mezinárodních workcampů, mapovali jsme křížky, vyhledávali je a opravovali.

MN- Spojili jsme síly dohromady. A podle požadavků památkářů jsme sestavovali mustr, podle kterého se ty památky zapisovaly, aby bylo zaznamenáno co tam je, co chybí, kde se to nachází, rozměr památky. Zapisovalo se do listů, účastníci akcí např. měli za úkol nakreslit schéma, fotilo se to, pro základní fotodokumentaci. Byla to doba, kdy ještě nebyly digitální fotoaparáty, důležitá byla v té době i kresba.

SN - Takže jste si takhle evidovaly samy ty památky?

MN- Nebyly jsme úplně sami. Už to získávalo strukturu organizace, ze začátku jsme to "dělaly na koleni", ale co nejprofesionálněji to šlo.

SN - Kolik vás je aktivně zapojeno ve skupině Pomozme si sami?

MV - Takových 20 lidí. Například máme sochařku, restaurátory, kteří dělají obrazy a fresky atd..

SN - Co se vám nejvíce povedlo? Co vám udělalo největší radost nebo čeho si nejvíc ceníte?

MV - Vysoké Sedliště, to první co jsem si přála. Do projektu jsme napsali, že je to dominanta kraje, čemuž jsme na začátku ani tak moc nevěřili, ale když se to opravilo, tak jsme skutečně zjistili, že to tak je.

MN - Já bych to vůbec nebrala jako jednu věc, mně přijde fajn, že jsme tady udělaly kus práce za tu dobu, a všechno do sebe tak zapadá. Když sem dnes jedu a projíždím vesnicemi, mívám památky a věci, které se za těch 20 let opravily.

MV – Ještě tady je taková zajímavost, každý Čech, každé sdružení může požádat o vyhlášení památky, nebo objektu, které zmapuje. My jsme právě takhle nechaly zapsat památku v Kladrubech. Socha Vítězného Krista. Ta nebyla zapsaná a byl to Matyáš Braun, v lese úplně zapomenutý.

MN - Autorství je sporné, ale každopádně umělecká hodnota té památky je velmi vysoká, ať už to dělal sám Braun, nebo jeho dílna. To je opravdu nádherná věc, na dohled od Kladrubského kláštera. Je to sice vedeno jako socha vítězného Krista, já si myslím, že je to spíše vidění sv. Petra. To ano, to je třeba velmi hodnotná věc, která byla na pokraji zkázy a kterou se povedlo zrestaurovat, zachránit a stojí za zmínku. Není to jediná památka z těch, která se opravila a až po té se vyhlásila památkou, protože to souvisí, že NPÚ toho má hodně, a tím, že by ji zapsali by ji museli zařadit do bližšího restaurování a nevědělo se, jak to bude s financemi.

SN - A naopak něco co se Vám nepovedlo nebo nepodařilo dotáhnout dokonce, tak jak byste chtěly?

MV- Toho je spousta.

SN - Měly jste s někým spor ohledně spolupráce? Například. starosta...?

MN – Vztahy jsou většinou velmi dobré. Starostové, starostky vycházejí vstříc, spíše pomáhají. Dokonce propůjčují i své pracovníky, aby se nemusela navyšovat cena. Možná to někde zaskřípalo, ale zdá se mi, že u většiny je to v pořádku. Pokud mají alespoň nějaké kulturně-historické povědomí, anebo když se narodili v tom místě a pamatují si památku v dobrém stavu, tak potom i ta osobní rovina funguje - mají i lidský zájem o obnovu. Byly doby, kdy občané řešili, proč se to opravuje, když za to tady místo toho mohli mít kus chodníku a podobně.

SN - Existují nějaké jiné překážky při snaze o obnovu památek?

MV – To jsou, například Svatá Panna Marie u Trpíst, dodneška to není vyřešený a nezačala se opravovat, protože socha stojí na pozemku, který byl prodán a je teď u soukromého vlastníka. Celostátně to není řešené zákonem a teď je socha vlastně jeho.

MN – To byl výjimečný případ.

MN – Velmi často narážíme na to, že památka není na místě, kde byla původně, z mnoha důvodů, rozorávaly se staré cesty, měnily se majetkové vztahy...

Často se stává, že památka byla přemístěna, když už teda nebyla úplně zničena. Zrovna loni jsem dělala sv. Mikuláše v Třebobuzi u Plzně. Dřív socha stála u historické cesty, podstavec tam zůstal, sochu vzali a dali ji jinam. Cesta už patří někomu jinému. Po těch letech se nemůže vrátit tam, kde byla, obnova cesty není možná a je komplikované ji potom udržovat. Vždy se sochy snažíme vrátit na původní místo, ale někde už to nejde, protože si tam člověk mezitím zasadil les nebo podobně. Úplně se změnil ráz krajiny, najednou tam kde dříve vedla cesta je teď zasazený les. Ve Vrbici se to snad bude obnovovat, bývala tam cesta a teď je tam památka v lese. Tam jsme jí teda nechaly. Ale tady není prakticky možné obnovit cestu, volí se, zda máme nechat cennou hodnotnou sochu uprostřed pole, kde nevíme, co s ní bude, anebo ji nechat na návsi, kde už je 50let?

SN - Jak to vnímají lidé? Shledáváte se s nějakou negací?

MN - Před 20 lety to bylo více slyšet, ale postupně se to zlepšuje.

MV - Já třeba mám zkušenost z Otína. Ani jsem nevěděla, že je tam gotický kostel. A ptali se mě lidé, kdy už si ho konečně vezmeme na starost, přičemž patří pod Planou. Nicméně jsme se v tom také angažovali a opravila se střecha. Je to vzácný kostel, raná gotika.

MN - To ano, těch je u nás málo.

MV - Po letech ke mně přišla jedna paní a děkovala, že vůbec nevěděli, jakou tam mají takovou vzácnost. Dělali jsme tam v rámci Plzně 2015 slavnosti a přednášku, lidé se o kostele dozvěděli více, nečekali to a byli překvapeni.

MV - My byli jedno z prvních sdružení, ale Volfštejní na Vlčí hoře a Švamberkové na vrchu Krasíkově tu byli dříve. Obě tato sdružení se starala o zříceniny hradů Volfštejna a Švamberka. Po roce 2000 vzniklo hodně sdružení, která se starala především o kostely a menší památky. V podobném rozsahu jako Pomozme si sami pracuje ještě sdružení KOS v Plané.

Rozhovor č. 2: Marie Válová

Dne: 22. 3. 2019

Marie Válová – pracovnice NPÚ (garant území pro Plzeň-sever), členka spolku Pomozme si sami

SN - Jak jste se k této práci dostala?

MV - Díky tomu, že jsem se narodila, tam kam jsem se narodila.¹³² Dlouho jsem jako dítě chtěla být učitelka výtvarné výchovy, poté v patnácti, nebo možná dříve jsem se rozhodla pro dějiny umění a už před VŠ jsem věděla, že chci dělat památkovou péči, i když je sice špatně placená a člověk je státní zaměstnanec, je to velmi důležitá práce a málo kdo to chce dělat. To může dělat jenom člověk, který je proto zapálený.

Nevýhodou ale je, že jsme tak trochu nezkušení, vlastně jsem se učila za pochodu, protože památková péče se jako celkový obor myslím nikde nevyučuje. Různé části se učí na různých fakultách, ale nikde to není jednotný obor. Já jsem třeba dějinář umění, spolehlivě rozpoznávám umělecko historickou hodnotu. Pak jsou tam moji kolegové, kteří jsou zase stavaři, ti více rozumí technické stránce věci. Dohromady máme skvělý tým. Během zaměstnání jsme všichni školeni ve všech problematikách památkové péče. Chodíme na jednoleté a dvouleté kurzy, kde se to intenzivně učíme. Je to tedy nějak podchycené, ale myslím si, že je to celkově škoda, že není jeden obor, který by vyloženě učil takového člověka.

Myslím, že teď je velká otázka také to, že se vůbec nechrání modernější styly, od začátku 20. století. Pořád někde něco bourají, hodnotné funkcionalistické stavby. Než si toho někdo všimne, že by se ty stavby měly chránit, tak už tu nebudou. Dělo se to už v historii, vždy když byl blahobyt. Například v Kladrubech byla největší románská bazilika snad ve Střední Evropě, v baroku přišel Santini a částečně ji zboutil, aby uskutečnil svůj plán. V dnešní době jsme nejbohatší za celé dějiny lidstva, takže nejvíce stavíme, proto rychle mizí stavby, které jsme ještě nestihli ochránit.

¹³² Jde o dceru Miroslavy Válové, pozn. aut.

SN - Co považujete za specifika Tachovska? V čem je tato oblast odlišná?

MV - Vyloženě stylově rozdíl není, protože celkově ty západní Čechy jsou hodně pod barokem, Dientzenhoferem a Santinim. Oni měli strašně široký záběr po celé České republice, takže v tomto asi úplně nebude. Specifikem je potom ta modernější historie, kdy právě tady to Tachovsko je sudetskou oblastí, kdež to pro komparaci třeba Plzeň-sever už ne, a ten rozdíl je velký. Já tady znám ten stav kostelů z mé účasti v Pomozme si sami, v devadesátých letech byl katastrofální.

Pak když přijdu na Plzeň-sever, kde mě osloví farář a říká mi, že mají hodně zničený kostel, že jsou na tom opravdu špatně, a přitom má jen oprýskanou omítku. Člověk se pak v duchu usmívá a říká si, že zničený kostel vypadá opravdu jinak. Hranice jsou rozdílné. Například v porovnání s Lestkovem, který měl v devadesátých letech jen obvodové zdivo, neměl střechu, neměl vůbec nic.

Druhá ta myšlenka, ta je spojena s protestantama. Ten rozdíl není uměleckohistorický, kostely jsou si hodně podobné. Tady je spíše rozdíl té nedávné historie, kdy to bylo horší. Navíc tady vlastně byli ještě pohraničníci, se kterými se pojí mnoho historek.

V archivu v Plzni jsem našla zprávy o tom, jak pohraničníci, kteří bydleli v Plánském zámku píšou, že mají v místnosti pingpongový stůl a zároveň kachlová renesanční kamna. Ptali se, jestli ty kamna nemůžou zbořit, kvůli tomu, že jim zapadá míček, když hrajou, a že se v nich stejně netopí. Pak člověk čte takovéto přístupy lidí, kdy jim to opravdu bylo jedno z toho hlediska, že tady nikdy nežili, nedělal to jejich dědeček a pradědeček. Během totality to bylo tak moc pranýřovaný, až mi vlastně přijde, že ničit památky bylo snad tajně povolené a schvalované.

Zrovna tady na tom Tachovsku právě tím, jak sem po vysídlení Němců přišli lidé bez vztahu k tomu místu, kdy to opravdu nedělali ti jejich dědečkové, to tady úplně všechno zničili. Další historiky jsou o tom, jak rozvalili bagrem kapličku u cesty. Bavili se tím, kdo vyorá křížek, byla to vyloženě zábava.

Například Krasíkov. V té době existovala skupina lidí, která se jmenovala Po nás přijde potopa. To byli lidé, kteří se vyloženě bavili tím, že chodili po takovýchto místech a ničili je. Na Krasíkově byla hrobka Švamberků, oni ji vykopali a rozvěsili ostatky po stromech. Přitom to byl tak perfektně zařízený kostel, byly tam opravdu nádherné věci. Ještě existují staré fotky, na kterých jde vidět, co bylo vevnitř. Za jeden den všechno vytahali ven a rozštíпали, udělali fatru, která byla vidět až z Vlčáku. Ta skupina byla veřejná, všichni věděli, kdo to udělal, to je právě to o čem mluvím, že to bylo takto podporováno, nikdy se takovým lidem nic nestalo.

SN - A případ, kdy kvůli pohádce zničili malby?

MV - Ano, to je krásné místo a jsou tam opravdu jenom obvodové zdi, jako v Anglii. Stěny nabarvili na černo a načerveno, aby to vypadalo jako peklo. Nevím teď, zda to je prohlášené jako památka, ale jestli není, tak si tam mohli dělat, co chtěli. Jestli ano, tak to musel někdo odsouhlasit. Dodneška to nechápu, jak se to mohlo stát.

SN - Jaký je rozdíl mezi Pomozme si sami a MAS Český Západ?

MV - Oba jsou zapsanými spolky, ale MAS Český Západ má velký území, které má na starosti a má velký počet členů. MAS dostávají od státu peníze, které dále rozdělují.

Kdežto my, jako Pomozme si sami, jsme také zapsaný spolek ale v poměru menší. Máme mnohem menší počet členů a hlavně máme členy jenom jako fyzické osoby, kdežto myslím si, že v MAS jsou i právnické osoby právě jako jsou obecní úřady atd. My získáváme peníze z darů, z toho kdo nám co dá, nebo právě z grantů, který rozděljuje MAS.

Ministerstvo dává peníze velkým místním akčním skupinám a ty je potom rozdělují malým spolkům.

SN - A mimo spolky? Jak například pomáhají obce, zasahují zde církve?

MV - Dříve to bylo tak, že každá farnost měla svůj kostel, měla svého faráře a také měla nějaký majetek, s kterým hospodařila. Byli soběstační, měli pole, měli lesy. Uměli si vydělat na sebe, na farníky i na kostel. Pak přišel komunista, vzal si lesy, vzal pole, vzal rybníky. Všechny věci, které jsou užitečné, si vzal a nechal si je, teď jsou státní. Církev teď zpátky dostává jenom kostely. Jak se má církev starat o takové množství památek, když k tomu nemá ten svůj systém. Církev je celosvětová a dodneška celkem bohatá, takže má nějaké finanční zdroje (do církevní finanční situace nevidím). Hodně se řeší to, že se vrací majetek v restitucích zpátky k církvi

ale stát jí ho snad ještě zdaní. Široká veřejnost poukazuje na to, jak ty stavby vypadají, ale ony jsou v takovém stavu, protože jim je někdo vzal, nechal je zchátrat a teď jim je vrací a ještě zdaněné. A společnost se rozčiluje, že by chtěli zpátky i pole a jiný majetek.

Takže abych odpověděla na otázku. Částečně si to spravuje církev. Evropská unie také hodně přispívá. I stát, památková péče má několik programů, ze kterých podporuje opravy památek. Teď proběhlo velké rozdělování peněz – IROP, díky tomu se teď opravují významné památky. Jsou tady také občanská sdružení, to jsou většinou ti nadšenci, kteří jsou okolo té stavby, kteří se z nějakého důvodu do té stavby zamilují. Celkově je to hodně o tom dobrovolnictví, to že reálně člověk vezme do ruky tu lopatu a začne něco dělat.

To mě právě vrací k tomu, proč jsem to chtěla dělat. Protože je to ta přední linie, kterou nikdo moc nechce dělat, ale přitom je strašně důležitá. Akademiků, kteří budou psát dlouhé slohy o Santinim je spousta, ale chtělo by to ještě nějaký odborníky, vzdělaný lidi v tom oboru, ale aby byly i tady v téhle první linii, která prostě už vlastně spojuje realitu s tou teorií.

Potom je tady právě to občanské sdružení, které opravdu jde, vezme tu lopatu, vezme tu pilu a vyřeže ty nálety z toho kostela, aby se dál neničil. Hodně sdružení je u hradů. To jsou zase středověcí nadšenci. To jsou prostě lidé, kteří kdyby tady v těch devadesátých letech nebyli, tak tady máme polovinu památek, co máme, možná míň. Například starosta ze Žihle, starosta ze Svojšína, nebo tady má máma. V té době po samétové revoluci sice už byl nějaký systém, ale ne tak zaběhlý. Oni tenkrát nečekali až se byrokracie rozběhne a šli a udělali co bylo potřeba, aby neteklo do toho kostela, aby až prostě za x let budou na to peníze, tak aby ta stavba hlavně ještě stála. Dnes to už funguje více organizovaně.

Funguje to tak, že se majitel zeptá stavebního úřadu, jestli mohou něco udělat. Ten se poradí s námi a pak rozhodne a vydá tzv. vyjádření. Podle tohoto vyjádření se člověk musí řídit. Někdy se stane to, že pan starosta dostane vyjádření a ani si ho nepřečte, protože funguje systémem devadesátých let. Přišla jsem udivená do kostela a viděla, že nepoužívá správné postupy. Vysvětlovala jsem mu, že musí tu sankční omítku opravit. On byl hrozně rozčilený a pořád argumentoval tím, že kdyby tady nebyl v těch devadesátých letech, tak ten kostel tady není a měl pravdu. Předtím v tom kostele byla velká díra, kterou tam teklo, a kdyby to neopravil po svém a tak trochu bez ptaní, kostel by tam nebyl, nebo by ho byla půlka.

System a památková péče je důležitá, ale nejdůležitější jsou právě ty lidi, kteří jsou u toho kostela a stojí tam. My jsme tady od toho, abychom je trošku korigovali, protože v dnešní době je zase opačný problém, že peněz je moc a vždycky je dostanou najednou. Jsou určité technologické postupy, které se musí na stavbě dodržovat. Trvají více než jeden rok, zdivo se nechává vyschnout, či vymrznout přes zimu apod. Jenže v dnešní době jsou dotace na rok, vypíše se to v zimě v lednu, rozhodnutí obdrží v květnu, peníze dostanou v září a v prosinci to má být hotové a proúčtované. Celý technologický postup, který by měl trvat třeba dva nebo tři roky se musí udělat během pár měsíců. Udělají omítku, když už mrzne, a ta pak na jaře opadá. Používají materiály rychlé k práci, ale ne ty kvalitní.

Je to paradoxní, ale největším problémem obnovy památek je množství peněz, které na ně máme.

SN - Mohla byste uvést příklady obnovy sakrálních památek na Tachovsku?

MV - Nejhuř tady na tom byl Lestkov, Boněnov, Otín. Ty jsou nějakým způsobem zakonzervovaný a zachráněný na 50 let. Boněnov - tam to spadlo na všechno, co tam uvnitř bylo. Člověk tam chodil v těch troskách po hromadách tašek a suti a v tom najednou našel píštělu z varhan nebo modlitební knížku.

Lestkov – Na něm jsme pracovali x let, až jsme se jednoho dne dostali na dlažbu. Až třeba po páté co jsme tam byli, jsme našli obraz vyřiznutý z rámu, který byl zmuchlaný, vypadal jako kus hadru a já ho chtěla vyhodit. Nakonec to bylo velikonoční plátno, co se přehazuje přes hlavní oltář na Velikonoce, bylo to ukřižování Krista, teď už zrestaurované.

Michalovy Hory – ty na tom také byly hodně špatně a teď jsou opět krásné.

Otín – naposledy jsem tam byla jako dítě. Máma organizovala workcamps, které jsem pak také vedla. Na jednom takovém workcampu byla jedna účastnice, belgická skautka, která sem další rok přivezla svůj oddíl, a ti pracovali právě v Otíně. Bydleli tady u nás v Olbramově a každý den chodili pěšky do Otína, což je asi 5 km, chodili každý den tam i zpátky.

Skapce – úplně nejlepší je, když ta obec, která má takový kostel má dobrého starostu, jako je například Karel Petráň ve Svojsíně. Tady je nejspíše pan Mečár. Není třeba, aby lidi byli vzdělání v dějinách umění, je to člověk, který má cit pro tu věc a vidí, že to je něco hodnotného a to úplně stačí a když tohle člověk má, tak ten kostele je zachráněný.

A to je základ. On ví, že je třeba, aby věc zůstala zachovaná. Tady není třeba, aby to celkově opravil. Stačí, když má ten člověk zájem a nějakým způsobem to zakonzervuje. Střecha je základ, a pokud jí nemá tak alespoň zpevnit korunové zdivo, aby se to ze shora nerozpadávalo až dolů. Pořezávat to, aby tam nerostly stromy, které to budou rozvracet zespoda kořeny.

Slavice – vždycky tam musí být nějaký člověk. Tady byla prostě paní Kolesová, která byla jako jediný farník v kostele a měla klíče od kostela a pořád chodila za farářem, za mámou, ať kostel opraví. Tady se to zrovna povedlo a kostel má i novou fasádu, je opravdu krásný.

Záchlumí – Záchlumí je teď zakonzervované, také právě díky tomu, že mají nějakého starostu nebo starostku, která se o to zajímá.

To je další taková filozofická otázka, jakým způsobem se vyučuje v dnešní době výtvarná výchova. Ne jenom, že neexistuje nějaké estetické vzdělání, dnes je maximálně ta výtvarná výchova a tu ještě učí například chemikář, nebo někdo úplně mimo obor, jen protože potřebuje mít více odučených hodin. Což není chyba těch učitelů, to tím říci nechci. V dnešní době je spousta lidí, kteří nemají absolutně vkus a ani ten cit právě. Jak by to mohli mít, když je to nikdo neučil. Já si právě třeba pamatuju, jak nás na základce učil chemikář, a měli jsme kreslit zátiší s kalkulačkou. Nemáme to estetické vzdělání, tyhle měkké vědy, jako filozofie, estetika, dějiny umění. To se učí až na VŠ, takový blázní jako jsem já, ale ten základ do života lidé nemají.

Člověk jde po té krásné zachovalé stavbě, protože se mu líbí, chce žít ve starém domě v památkové zóně. Přestěhuje se a najednou chce začít opravovat, dávat plastová okna a podobně, už mu nedochází, že to tím zničí. Když k tomu ale lidé nejsou učeni, tak po nich poté nemůžeme chtít, aby to chápali. Když člověk zná tu hodnotu, tak tomu ten čas obětuje. Je to pro tzv. vyšší záměr. Jsme individualisti a svůj zájem stavíme před zájmem společnosti. Spousta lidí nechápe, proč se to dělá, proč by se ten kostel měl zachovávat. Pro budoucí generaci jsou důležité například už jenom ty technologické postupy stavby, které byly v minulosti použity.

To je i důvod proč je tolik depresí, nestaráme se o prostředí, ve kterém žijeme. Je vědecky dokázáno, že lidem se lépe žije, když žijí v místě, které je krásné. Jenže průšvih je, že nám je jedno, v jakém stavu necháváme celou planetu našim dětem, nepřestaneme balit věci do jednorázových plastů, protože už ten individualismus a to svoje vlastní štěstí konkrétní teď v tuhle dobu stavíme do popředí. Nebudeme se omezovat, protože to teď takhle chceme.

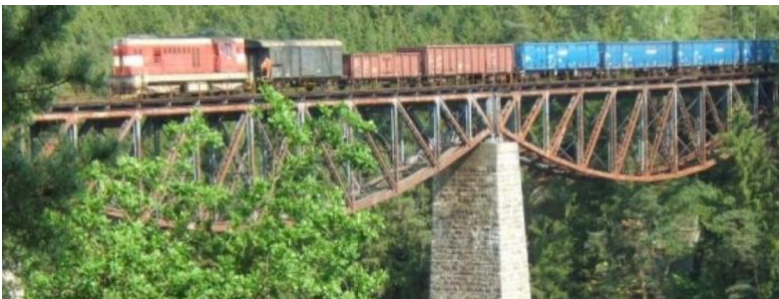
Je nám jedno, že tu necháme planetu, která nebude obyvatelná našim vlastním dětem, tak jak pak můžeš někomu vysvětlit, že je pro naše děti důležité, aby věděli, jak kostel vypadal před 250 lety, to je velký problém a tohle by se mělo vyučovat. Vztah k vlastní planetě a estetika.

Obr. č. 4. Zchátralý kostel v Nových Domcích



Zdroj:https://tachovsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=4185734_nov__domky_kostel_zch_tral_&back=3775128508-2379-53&photo=1

Obr. č. 5 Železniční most přes přehradní nádrž Hracholusky na Plzeňsku



Zdroj: <https://plzen.rozhlas.cz/bezdruzicka-lokalka-se-louci-se-starym-ramusakem-7555799>

Obr. č. 6 Vizualizace mostu a lávky po rekonstrukci



Zdroj:http://www.bezdruzickalokalka.cz/?p=popis_trati/most.html

Obr. č. 7 Oprava kostela sv. Vavřince v Sulislavi



Zdroj:https://tachovsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=2445484_sulislav_kostel&back=393986391-2379-53&photo=1

Obr. č. 8 Restaurování sochy sv. Antonína v Michalových Horách, na snímku Martina Niubó Klouzová



Zdroj:<https://tachovsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=svaty-antonin-paduansky&back=1641211220-2379-53&photo=1>

Obr. č. 9 Akce pořádaná v kostele v Michalových Horách



Zdroj: <https://www.flickr.com/photos/138393274@N03/albums/72157663744020289>

Obr. č. 10 a č. 11 Slavnosti jablek v Krasíkově 2018



Zdroj: <https://www.flickr.com/photos/138393274@N03/albums/72157702040559294>

Obr. č. 12 Chlebovomáslové slavnosti



Zdroj:<https://tachovsky.denik.cz/galerie/misto-zanikle-obce-ozilo-slavnostmi.html?photo=10&back=2229233872-2379-53>

Obr. č. 13 Akce pořádaná MAS Český Západ v rámci připomenutí baroka.



Zdroj:<https://www.flickr.com/photos/138393274@N03/43901233591/in/album-72157699553514104/>

Obr. č. 14 Stánek MAS Český Západ na ITEPu



Zdroj:<https://www.flickr.com/photos/138393274@N03/36617026664/in/album-72157686584246930/>

Obr. č. 15 a č. 16 Slavnostní otevření DOMU U HARANTA



Zdroj: <https://www.flickr.com/photos/138393274@N03/albums/72157663899087100>

Obr. č. 17 Dobrovolníci v zaniklé Horní Vísce



Zdroj: <https://tachovsky.denik.cz/galerie/dobrovolnici-zvelebují-zaniklou-horní-visku.html?photo=15&back=964094701-2379-53>

Obr. č. 18 Trosky kostela v Kočově, na kterém se natáčela pohádka Z pekla štěstí



Zdroj: <http://lucisvia.blog.cz/1603/kostel-svateho-jana-krtitele-kocov-27-3-2016>